

06/10/15

Seniorbosætning i yderområder

Udarbejdet af DAMVAD Analytics for Ældre Sagen og Arbejdsgruppen Udvikling i Vest

For information on obtaining additional copies, permission to reprint or translate this work, and all other correspondence, please contact:

DAMVAD Analytics

info@damvad.com
damvad.com

Copyright 2015

1	Indledning og sammenfatning	6
1.1	Indledning	6
1.2	Sammenfatning	6
1.3	Metode	8
1.3.1	Hypotesedrevet analysedesign	8
1.3.2	Kvalitativ metode og praksisnær dataindsamling	10
1.3.3	Gennemførte interviews	10
1.3.4	Kvantitativ metode	10
1.4	Læsevejledning	11
2	Bosætningsstrategi i kommunerne	12
2.1	Odsherred kommune	12
2.2	Nordfyns kommune	13
2.3	Varde kommune	13
2.4	Ærø kommune	14
2.5	Bornholms Regionskommune	14
2.6	Guldborgsund kommune	15
2.7	Lemvig kommune	16
2.8	Struer kommune	16
3	Ressourcestærke seniorers flyttemønstre	18
3.1	Drivkræfter	18
3.1.1	Billige boliger og gode omgivelser	18
3.1.2	Ro, nærvær og natur	18
3.1.3	Søgen efter fællesskaber	19
3.1.4	Pensionslivet	19
3.1.5	Fra fritidsbolig til helårsbolig	20
3.1.6	Personlig tilknytning til stedet	21
3.1.7	Modtagelsen	21
3.2	Barrierer	21
3.2.1	Ændret mobilitet	21
3.2.2	Fra land til by	22
3.2.3	Dyr og besværlig transport	22
3.2.4	Manglende mobil- og bredbåndsdækning	23
3.3	Tilpasning af boligudbuddet i de mindre byer	23
3.4	Delkonklusion	23
4	Økonomiske konsekvenser af en øget seniorbosætning	25
4.1	Indflydelse på den kommunale økonomi	25
4.2	Udvikling i aldersfordeling	25
4.3	Ældreudgifter	26
4.4	Ældres kommuneskat	27

4.5	Udligningstilskud	28
4.6	Formue og privatforbrug	29
	4.6.1 Pensionsformue	29
	4.6.2 Lokalt privatforbrug	29
4.7	Delkonklusion	31
5	Et boost for lokalsamfundet	33
5.1	Ældrestyrken	33
5.2	Ekspansion af foreningslivet	33
	5.2.1 Tovholdere på frivilligprojekter	34
5.3	Konsekvenser for handelslivet	34
5.4	Negative konsekvenser af øget seniorbosætning	35
5.5	Delkonklusion	35
	Bilag 1: Litteraturliste	37
	Bilag 2: Interviewguides	39
5.6	Spørgeguide: Det kommunale embedsværk	39
5.7	Spørgeguide: Seniorer i yderområder (tilflyttere)	40
5.8	Spørgeguide: Frivillige eller repræsentanter herfor	41
5.9	Spørgeguide: Repræsentant fra handelslivet	42
	Bilag 3 – beregning af kommuners udligningstilskud (bloktilskud)	44

1 Indledning og sammenfatning

1.1 Indledning

Fortællingen om yderområderne har de senere år været negativ. Det skyldes bl.a., at landdistrikterne er udfordret af en række makrotendenser, hvor den generelle fraflytning fra land til by er den mest dominerende. Dog viser nye undersøgelser, at dette billede er under forandring. Der er således flere og flere ressourcestærke seniorer, som flytter *til* landdistrikterne *fra* byerne for at bo permanent i sommerhuse¹.

Samtidigt ved vi, at netop nu er de største årgange i Danmarkshistorien – de såkaldte *baby boomers* fra 1940'erne – gået på pension. Vi ved også, at seniorerne er langt mere økonomisk velbeslåede² og aktive end før³. Det kan ikke undgå at have en række konsekvenser for yderområderne fx for kommunernes økonomi og lokalsamfundets forenings- og kulturliv. Endelig ved vi, at der er en sammenhæng mellem folks opfattelse af yderområderne, og hvorvidt de vælger at bosætte sig der⁴.

Ældre Sagen og *Arbejdsgruppen Udvikling i Vest*⁵ har bedt DAMVAD Analytics om at kortlægge menneskelige, ressourcemæssige og økonomiske gevinster ved en øget seniorbosætning i yderområder. Ved hjælp af følgende undersøgelsesspørgsmål har nuværende projekt forsøgt at opnå en bred forståelse af konsekvenserne af ressourcestærkes seniorers tilflytning til landdistrikterne:

- Hvilke forhold karakteriserer de kommuner, som ser en tilflytning af ressourcestærke seniorer?

- Hvad er afgørende for ressourcestærke seniorers⁶ flyttemønstre? Hvilke oplevede barrierer og drivkræfter er der for seniorers tilflytning til yderområderne?
- Hvilke positive og negative økonomiske konsekvenser vil en øget tilflytning af udvalgte segmenter af seniorer til yderområderne få for den kommunale økonomi?
- Hvilke konsekvenser har seniorbosætning i yderområderne for udvikling af lokalsamfundet, foreningslivet og handelslivet?

1.2 Sammenfatning

Denne undersøgelse tegner et billede af særligt to typer af flyttemønstre blandt ressourcestærke seniorer i yderområder.

- 1) En gruppe af seniorer vælger at flytte mod de lidt større byer i den region eller det yderområde, de bor i.
- 2) En anden gruppe af seniorer vælger at etablere sig permanent i deres fritidsbolig i yderområdet, hvilket ofte ikke er bynært

Den førstnævnte gruppe afspejler en sub-urbaniseringstendens, hvor seniorer flytter fra mindre landsbyer mod et større bysamfund for at komme tættere på indkøbsmuligheder og kulturtilbud. Ligeledes oplever seniorerne ofte, at der er flere boligformer og typer at vælge imellem i de større byer. Den sidstnævnte gruppe foretrækker derimod at bosætte sig mere afsides i regionen/yderområdet for at komme tættere på naturen.

¹ Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter 2014: *Rekordmange seniorer flytter til sommerhusområderne*

² Økonomi- og Indenrigsministeriet 2014: *Familiernes økonomi: fordeling, fattigdom og incitamenter*

³ Ældre Sagen: *Fremtidsstudie 2010*

⁴ Sørensen, Jens Fyhn Lykke og Gunnar Lind Haase Svendsen 2014: *Borgernes holdninger til landdistrikternes image og udvikling*

⁵ Færchfonden og Kraks Fond har støttet undersøgelsen

⁶ En ressourcestærk senior defineres som en senior, der ønsker at engagere sig i lokalsamfundet og har fysisk og mentalt overskud til at bidrage.

Økonomi, bolig, bosted og fællesskab er væsentlige drivkræfter

Der er adskillige drivkræfter og barrierer, som har indflydelse på ressourcestærke seniorernes flyttmønstre. Økonomiske forhold, herunder boligpriser samt ønsker til bolig og bosted, udgør væsentlige faktorer. Mange tiltrækkes især af roen, nærværet og naturen i yderområderne.

Et godt kultur- og foreningsliv er ligeledes af stor betydning for seniorerne. Gennem foreningslivet oplever de at blive integreret i lokalsamfundet og lære de lokale at kende. Mangel på foreningsliv og fællesskaber kan omvendt medføre, at nogle seniorer vælger at flytte væk igen. De interviewede seniorer i undersøgelsen oplever, at beboerne i de mindre lokalsamfund er tættere på hinanden sammenlignet med i storbyerne.

Personlig tilknytningsforhold spiller også en stor rolle i seniorernes valg om tilflytning. Mange vælger at flytte efter kærligheden og/eller familien. Andre har opbygget et netværk i lokalområdet via fx deres sommerhus og har den vej igennem fået en stor tilknytning til lokalområdet.

Manglende transportmuligheder samt mobil- og internetdækning er barrierer for tiltrækning og fastholdelse

Undersøgelsen har i sammenhæng hermed identificeret en række barrierer, som kan afholde nogle seniorerne fra at flytte. Dårlige transportmuligheder og høje transportomkostninger er eksisterende barrierer for tiltrækningen af seniorer. Især i ø-kommunerne opleves de som en stor udfordring. I de mindre bysamfund nævnes også manglende indkøbsmuligheder og kulturelle aktiviteter som en barriere, hvorfor mange vælger at flytte til større byer i yderområderne.

I interviewene omtaler de adspurgte desuden, at mobil- og internetdækningen ikke altid er tilstrækkelig i yderområderne, hvilket kan være hæmmende

for seniorerne, fx i forhold til booking af aftaler på hospitaler og fjernbehandling. Endelig kan det fremhæves, at kommunerne i yderområderne kan blive bedre til at tilpasse deres boligudbud til mulige seniortilflyttere. De almene boliger kan især med fordel gøres mere attraktive for seniortilflyttere ved at indrette dem mere ældrevenlige.

Det økonomiske regnestykke

Analyserne viser, at ældre tilflyttere har en betydelig påvirkning af den lokale økonomi, herunder både kommunernes regnskaber og erhvervslivet. Så vidt datagrundlaget har tilladt det, har vi kortlagt betydningen af alder og privatøkonomi, som er betydelig.

Nettobidraget er generelt positivt frem til 75-årsalderen, hvorefter det falder betydeligt, jf. bilag 3. Personer med høje indkomster har generelt et væsentligt højere bidrag til kommunernes budgetter og har også i 75-84-årsalderen et positivt nettobidrag. Det gælder omvendt for alle 85+-årige, at nettobidraget er negativt.

Foruden effekterne på kommunekassen er der også en gavnlig effekt for det lokale erhvervsliv. Ifølge beregningerne vil fem-ni tilflytteres lokale privatforbrug medføre, at der skabes én fuldtidsstilling i lokalområdet. Dette vil medføre yderligere et positivt bidrag til kommunekassen og kan samtidig være med til at tiltrække yngre tilflyttere for at besætte de nye job. Informanterne fra handelslivet bekræfter de positive aspekter ved en øget bosætning af seniorer. De ressourcestærke seniorer kommer med en stor købekraft og god pension, hvilket kan mærkes på det lokale handelsliv.

Foreningslivet betragter ligeledes seniorerne som en værdifuld ressource. Det er i høj grad seniorerne, som bidrager til det lokale foreningsliv. De er ofte tovholdere på frivilligprojekter, da de besidder de fornødne erfaringer og ressourcer.

En bekymring der nævnes i forbindelse med tiltrækning af seniorer er, om kommunerne udelukkende vil udvikle sig til et samfund af ældre, som kan afholde andre befolkningsgrupper fra at flytte til kommunen.

1.3 Metode

1.3.1 Hypotesedrevet analysedesign

Undersøgelsen er gennemført ved hjælp af et hypotesedrevet undersøgelsesdesign. Vi har udarbejdet en række hypoteser om effekterne af ressourcestærke seniorers tilflytning til yderområder inden for hvert analyseelement, som er baseret på desk research og ekspertinterviews.

Hypoteserne er løbende blevet testet gennem undersøgelsen via forskellige metoder og datakilder, hvorfor de hypoteser, som "overlever" og bliver til egentlige konklusioner, er særdeles robuste. Dermed bliver undersøgelsen valid. Samtidigt sikrer det en analyse, som både etablerer en dyb forståelse *samtidig* med, at den er anvendelsesorienteret.

Hypoteserne fremgår af figur 1.1 nedenfor.

FIGUR 1.1
Hypoteser

Mobilitet⁷⁸
Mobilitet hæmmes med tiden, da mennesker opdyrker emotionelle og sociale bånd til bolig og område
Ældre er mindre tilbøjelige til at flytte, selvom deres boligbehov ændres
To typer af "ældre" husstande med hver sin mobilitetsdynamik: Ældre par med voksne børn (den mindst mobile befolkningsgruppe) samt enlige ældre (lidt mere mobile)
Flyttemønster⁹
Stress-threshold theory: Man flytter, når utilfredsheden med eksisterende bolig opvejer økonomiske og sociale omkostninger
"Oprykningsmodel": Udvikling i indkomst og husstandsforhold gennem livsforløbet influerer adfærden på boligmarkedet
Boligvalg og seniorers motivation for tilflytning^{10 11}
Seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i økonomiske forhold
Seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i bolig ¹² - Ønsker om ændrede eller bedre boligmuligheder (fx ift. æstetik, beskaffenhed, brugervenlighed og boligtype) - Ønsker om billigere bolig - Livsstil har en betydning for boligpræferencer
Seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i bosted (fx kommunens landlige omgivelser tæt på natur og mindre lokalsamfund): - Ønsker om ændrede eller bedre omgivelser
Seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i strukturelle forhold (fx tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet)
Seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i personlige forhold - Ønsker om at vende tilbage til det sted, hvor man voksede op (barndomsbolig), eller andre steder man er knyttet til (fx sommerhus)
Kommunens omdømme på ældreplejeområdet har indflydelse på seniorers valg om tilflytning.

⁷ Thorkild Ærø 2002: *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil*

⁸ Hans Skifter Andersen 2010: *Når telttælene rykkes op. Geografisk mobilitet i Danmark og dens årsager*

⁹ Thorkild Ærø 2002: *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil*

¹⁰ Ibid.

¹¹ Helle Nørgaard m.fl. 2010: *Tilflyttere til yderområder: forandring, integration og strategier*

¹² Den tidligere kategori "boligvalg" er blevet sammenlagt med "seniorers motivation for tilflytning", da pointerne kan placeres ind under hypotesen om at *seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i bolig*. Kategorierne er slået sammen for at gøre hypoteserne mere specifikke og fokuserede.

1.3.2 Kvalitativ metode og praksisnær dataindsamling

For at skabe en undersøgelse, som kan anvendes i praksis, har vi tilstræbt at indsamle data, som er så tæt på virkeligheden som muligt. Dette er gjort ved hjælp af følgende metoder:

1. Gennem desk research er den eksisterende viden om seniorers flyttemønstre, ressourcer og aktive liv blevet kortlagt. Hertil kommer to ekspertinterview med ph.d./Landsinspektør Thor-kild Ærø og Kirsten Bruun, sekretariatschef i Landdistrikternes Fællesråd. Dermed er der opnået viden om, hvad der karakteriserer de ressourcestærke seniorer i dag, herunder deres flyttemønstre. Med afsæt heri er der udviklet foreløbige hypoteser ved at tage udgangspunkt i relevante studier og undersøgelser på området.
2. Der er gennemført telefoniske interview med centrale informanter i otte kommuner for at kvalificere og udvikle hypoteserne. Informanter repræsenterer det kommunale embedsværk, foreningsliv, handelsliv og de ressourcestærke seniorer selv.
3. Der er gennemført besøgsinterview i Odsherred kommune, hvor vi har interviewet det kommunale embedsværk og en senior på samme besøg

1.3.3 Gennemførte interviews

Der er i undersøgelsen gennemført i alt 33 interview inklusiv to ekspertinterviews. I det følgende skema ses, hvordan interviewene fordeler sig i de otte udvalgte kommuner.

Kommuner	Kommunale embedsmænd	Seniorer	Foreningsliv	Handelsliv
Odsherred	1	1	1	
Nordfyn	1	1	1	1

Varde	1	1	1	2
Ærø	1	2	1	1
Bornholm	1	1	2	1
Guldborgsund	1	2	1	
Lemvig	1		1	1
Struer	1	1		

Det er væsentligt at understrege, at vi i undersøgelsen kun har interviewet tilflyttere og ikke seniorer, som er fraflyttet kommunerne i yderområderne. Den sidstnævnte gruppe kan have en anden vinkel på undersøgelsens problemstillinger.

Desuden er det relevant at fremhæve, at de kommuner, vi har valgt, alle deltager i projektet yderområder på forkant (en præsentation af projektet fremgår i kapitlet "Bosætningsstrategi i kommunerne"). De udvalgte kommuner har således et særligt fokus på bosætning og tiltrækning, hvilket kan have betydning for seniorernes oplevelse af modtagelse og integration i kommunerne. Ligeledes kan det have indflydelse på, hvorvidt de kommunale embedsmænd er mere positivt indstillet over for tiltrækningen af ældre borgere.

1.3.4 Kvantitativ metode

Der er efter DAMVAD Analytics kendskab ikke en eksisterende analyse, der kortlægger ældres samlede effekt på lokaløkonomien. I denne rapport belyses fire økonomiske effekter som følge af ældre tilflyttere:

1. Kommunale ældreudgifter.
2. Indtægter fra kommuneskat.
3. Udligningstilskud udløst af ældre tilflyttere.
4. Ældres privatforbrug.

De fire effekter kortlægges ved hjælp af offentlig tilgængelig statistik, satser og eksisterende rapporter. Centrale kilder er her Danmarks Statistik og Social- og Indenrigsministeriet. Danmarks Statistik har information om befolkningstal, aldersfordeling, skattepligtig indkomst, kommunale skatteprocenter og forbrug. Social- og Indenrigsministeriet har på deres faktaportal noegletal.dk statistik for ældreudgifter og regler og satser for udligningstilskud.

Omfanget af de økonomiske effekter er tæt forbundet med den enkelte persons indkomst, formue, sundhed og alder. For at give et billede af de betydelige forskelle i nettobidraget til lokaløkonomien, udarbejdes cases for forskellige typer af ældre. Der ved får kommunerne viden om, hvilke forudsætninger, der er af afgørende for, at den ældre skaber et positivt bidrag til lokaløkonomien.

1.4 Læsevejledning

Nærværende rapport belyser først bosætningsstrategien i de otte udvalgte kommuner og derefter de ressourcemæssige og økonomiske konsekvenser, det har for kommunen på kort og lang sigt, når aktive seniorer flytter til. Rapporten er inddelt i følgende kapitler:

- **Kapitel 1:** Indledning og sammenfatning
- **Kapitel 2:** Bosætningsstrategi i kommunerne
- **Kapitel 3:** Ressourcestærke seniorers flyttemønstre
- **Kapitel 4:** Økonomiske konsekvenser af en øget seniorbosætning
- **Kapitel 5:** Et boost for lokalsamfundet
- **Bilag**

Kapitel 2 beskriver de forskellige bosætningsstrategier, som de otte udvalgte kommuner benytter sig af for at tiltrække potentielle borgere.

Kapitel 3 belyser de drivkræfter og barrierer, som spiller ind på seniorers flyttemønstre.

Kapitel 4 undersøger hvordan en øget seniorbosætning påvirker den kommunale økonomi baseret på kvantitativ data.

Endelige ser **kapitel 5** på, hvilke konsekvenser en øget seniortilflytning har for forenings- og handelslivet i kommunerne.

Kapitel 3 og 5 indeholder en række cases samt citater fra informanterne, som er med til at underbygge en pointe eller konklusion. Casene og citaterne er udvalgt bredt, så de illustrerer centrale overordnede pointer, der går på tværs af kommunerne.

Alle informanter i undersøgelsen, med undtagelse af de ovenfor nævnte eksperter, er anonymiseret, så det kun er deres position, som fremgår.

2 Bosætningsstrategi i kommunerne

I det følgende præsenteres de otte udvalgte kommuner i undersøgelsen. Nogle af kommunerne har udformet strategier specifikt rettet mod ressourcestærke seniorer såsom Varde og Ærø – to kommuner, der begge har et særligt fokus på de ældre. Andre kommuner har valgt at have en bred bosætningsstrategi, som ikke specifikt er målrettet gruppen af aktive seniorer. I stedet trækkes seniorerne til kommunerne gennem den brede bosætningsstrategi. Det drejer sig om kommunerne Odsherred, Nordfyn, Bornholm, Guldborgsund og Lemvig.

Ikke desto mindre har alle otte kommuner haft succes med at tiltrække ressourcestærke seniorer. Flere kommuner fremhæver, at de ressourcestærke seniorer er af stor værdi, da de kommer med en stor købekraft og er engageret i foreningslivet og lokalsamfundet, mere herom i kapitel 5. Fælles for kommunerne er desuden, at de alle er en del af kampagnen Yderområder på forkant, ”der skal styrke tilpasning, omstilling og udvikling i områderne uden for de større byer til gavn for hele landet¹³”.

Yderområder på forkant

Det tidligere Ministerium for By, Bolig og Landdistrikter, det tidligere Miljøministerium v/ Naturstyrelsen, KL og Realdania er i 2014 gået sammen om at iværksætte den treårige kampagne Yderområder på forkant. Kampagnen har til formål at støtte kommuner i Yderområder med at udvikle langsigtede strategiplaner. Ydermere er målet på lang sigt at inspirere andre kommuner gennem netværk, erfaringsudveksling, kommunikation og formidling af metoder, viden og redskaber.

Kilde: <http://www.paaforkant.dk/om>

2.1 Odsherred kommune

I løbet af de senere år har Odsherred kommune oplevet en ændring i befolkningssammensætningen, hvilket har ført til en forøgelse af befolkningsgruppen af de 65+ årige sideløbende med et fald i den erhvervsaktive gruppe af befolkningen. Dette skyldes både en stigning i gennemsnitsalderen samt tilflytningen af borgere med en højere alder. Odsherred er som Danmarks største sommerhuskommune med 26.000 sommerhuse et attraktivt sted for seniorer. Det er netop også en stærk satsning på Odsherreds sommerhusområder, som skal sikre tiltrækningen af ressourcestærke tilflyttere.

I 2014 gennemførte Odsherred kommune strategiprojektet 'Odsherred – Visions- og udviklingsplan 2025' som et pilotprojekt i forbindelse med Yderområder på forkant¹⁴. Visionen er at gøre sommerhusområderne attraktive gennem etableringen af mødesteder og gode bymiljøer, som skal gøre det attraktivt for sommerhusbrugerne at blive i længere tid ad gangen.¹⁵

Mange sommerhusejere betragter sig som borgere i kommunen og udgør en stor ressource for Odsherred. Det, der kendetegner gruppen af sommerhusbrugere, er, at de ofte er ressourcestærke seniorer, som er gået på pension, eller som har få år tilbage på arbejdsmarkedet. En detailhandelsanalyse fra 2013 viser, at sommerhusbrugere lægger lige så mange penge i detailhandlen som en borger i kommunen¹⁶. Dette afspejles i det relativt store antal butikker i kommunens sommerhusbyer.¹⁷

En regulering, der tillader pensionister at bo i deres sommerhus permanent efter otte års ejerskab, har

¹³ <http://www.paaforkant.dk/om>

¹⁴ <http://www.paaforkant.dk/projekter/odsherred-kommune>

¹⁵ Odsherred 2025. Visions- og udviklingsplan

¹⁶ Detailhandelsanalyse - Odsherred Kommune 2013

¹⁷ <http://politiken.dk/oekonomi/bolig/ECE2579810/pensionister-forvandler-odsherred-til-vaekstkommune/>

medført en forøgelse af befolkningstallet i Odsherred for andet år i træk. Omkring 2.000 ældre har fået tilladelse til at bo i deres sommerhus året rundt. Størstedelen af de ældre helårsbeboere i sommerhusene er relativt velstillede og har et stort forbrug af service, handel og oplevelser, hvilket forventes at være med til at booste kommunens økonomi.¹⁸¹⁹

2.2 Nordfyns kommune

I 2013 udformede Nordfyns kommune den langsigtede tværgående strategi K-ANT (Kultur-Arv, Natur, Turisme) som et led i at styrke bosætningen og turismen på Nordfyn. Formålet er at tiltrække nye borgere og reducere den nettofraflytning, som kommunen har oplevet siden 2010. Ved at trække på Nordfyns styrker såsom nærhed til natur, kyst og strand samt den kulturhistoriske arv, markedsføres kommunen som et attraktivt sted at besøge og slå sig ned.

I forlængelse heraf er der gennemført adskillige delprojekter inden for friluftsliv, turisme og kultur, som skal realisere målet om at tiltrække nye borgere og ikke mindst fastholde de eksisterende. Projekt- og teamlederen påpeger, at K-ANT strategien kan ses som *"en overliggende, der skaber en rød tråd mellem alt, hvad der bliver gennemført"*²⁰. Når det kommer til tiltrækningen af aktive ældre, gør de lokale seniorer et særligt godt markedsføringsarbejde. Projekt- og teamlederen fremhæver, at de lokale seniorer er meget aktive i foreningslivet og gode til at komme i medierne, hvilket har en stor betydning for tiltrækningen.

Nordfyns kommune deltager desuden i projektet "Yderområder på forkant", hvor igennem de håber

på at opbygge viden om lokalområdernes til- og fraflytningsmønstre²¹.

Kommunen er udfordret af manglen på en central by, der kan danne omdrejningspunkt for tilflytning og vækst. I stedet er kommunen sammensat af mange små landsbyer, hvilket medfører stor forskel internt i kommunen i forhold til tiltrækning og fastholdelse af borgere. Projektet undersøger styrker og svagheder ved lokalområderne og kigger på, hvilke lokalområder, der henvender sig til hvilke målgrupper. En viden herom muliggør målrettede indsatser, der retter sig mod de udfordringer og muligheder, der gør sig gældende i de specifikke lokalområder.

2.3 Varde kommune

Varde kommune har et særligt fokus på ældre. Ifølge bosætningskoordinatoren i kommunen er der i stigende grad flere ældre, som flytter til kommunen blandt andet for at være sammen med deres børnebørn. De ældre kan således være med til at fastholde børnefamilierne i Varde. Som bosætningskoordinatoren nævner, er det vigtigt ikke alene at tiltrække tilflyttere, men også at fastholde de eksisterende borgere.

Kommunen lægger mange kræfter i modtagelsen af de nye borgere. Der er blandt andet en tilflytterservice, hvor tilflytterne kan få kontakt til kommunen og adgang til foreningerne. Alle nye tilflyttere får et velkomsthæfte, når de flytter til kommunen for at lette overgangen. I hæftet er der både oversigter over aktiviteter og gratis billetter til forskellige arrangementer, hvilket sigter på at få tilflytterne hurtigt integreret.

¹⁸ <http://politiken.dk/oekonomi/bolig/ECE2579810/pensionister-forvalder-odsherred-til-vaekstkommune/>

¹⁹ Odsherred 2025. Visions- og udviklingsplan

²⁰ <https://www.nordfynskommune.dk/Om-Kommunen/Aktuelt/KANT>

²¹ <http://www.paaforkant.dk/projekter/nordfyns-kommune>

Derudover har kommunen to velkomstambassadører i hver by, som hjælper tilflytterne med at falde til.²² Ambassadørerne har en aftale med ejendoms-handlerne og vandværket, så de får besked, når der kommer nye til byen.

En velkomstambassadør fortæller i interviewet, at der bliver sørget for, at alle nye borgere får en velkomstpakke med varer fra købmanden samt gavekort doneret af erhvervsforeningen. Ligeledes bliver de nye borgere opfordret til at deltage i foreningslivet, så de hurtigt kan blive en aktiv del af byen. Ud over de frivillige kræfter spiller handelslivet også en rolle i at tiltrække tilflyttere og fastholde borgere. Varde Handel arrangerer i den forbindelse koncerter og andre arrangementer, som skaber liv i kommunen og trækker folk til udefra.

2.4 Ærø kommune

Ærø kommune har en bosætningsstrategi, som målrettet skal tiltrække flere ressourcestærke seniorer til kommunen. Kommunen har erkendt, at der ikke er nok arbejdspladser til unge og børnefamilier på øen, hvorfor den har valgt at udforme en strategi, der er rettet mod målgruppen af aktive seniorer. Der er igangsat kampagner med det formål at tiltrække ressourcestærke seniorer til øen via annoncer i forskellige medier, distribution af materialer til turister samt gennem arrangementer, hvor interesserede kan høre frivillige fortælle om livet på Ærø. Ifølge Ærøs borgmester, Jørgen Otto Jørgensen (S), kan det i høj grad betale sig at rette blikket mod denne målgruppe, som kommer til Ærø med mange ressourcer uden at være afhængig af arbejdspladser på øen.²³

Som en maritim ø med søfartstraditioner, der går langt tilbage i tiden, er Ærø vant til at tage imod nyankommne. Dette har skabt et mangfoldigt lokalsamfund, som muliggør en let integration af nye tilflyttere. Det bliver desuden fremhævet af flere informanter fra Ærø, at øen er det sted i landet med den mindste kriminalitet. Der er således en stor følelse af tryghed, sikkerhed og fællesskab i kommunen, som gør det attraktivt for seniorer at flytte til øen. Det er derfor opfattelsen hos Ærø kommunes Turist- & Erhvervsdirektør, at øen i de kommende år vil opleve en større tilflytning. Han påpeger, at der i det sidste halve år har været en større tilflytning end fraflytning. Kommunen får i stigende grad henvendelser fra folk, som er interesseret i at flytte til øen.

2.5 Bornholms Regionskommune

Bornholm er som andre yderområder udfordret af et faldende befolkningstal samtidig med, at øen oplever en voksende andel af ældre. Befolkningstallet på Bornholm er i dag faldet til under 40.000, og kommunens udfordring ligger derfor i fremadrettet at skabe en "positiv udvikling uden vækst". For at sikre øens fortsatte udvikling, er Bornholms Regionskommune indgået i et samarbejde med Realdania samt kommunens borgere, erhvervsliv, organisationer og foreninger om at formulere en strategi for Bornholms fremtid. Projektet "Bornholms fremtid" er en del af kampagnen Yderområder på forkant²⁴.

Udviklingskonsulent i Bornholms Regionskommune påpeger, at projektet tager udgangspunkt i Collective Impact metoden. Collective impact er en metode, der samler interessenter på tværs for at opstille fælles mål. Idéen er at skabe en platform, der

²² <http://www.vardekommune.dk/Borger/Flyt-til-Varde/Velkomstambassadørerne.aspx>

²³ <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7434101/Borgmestre-taler-pænt-til-pensionisterne-»I-er-ikke-en-byrde—I-er-en-styrke«/>

²⁴ <http://www.paaforkant.dk/projekter/bornholms-regionskommune>

kan danne grundlag for en fælles forståelse af Bornholms nuværende situation og skabe en positiv udvikling fremadrettet på trods af befolkningsnedgang. Collective Impact er således en arbejdsform, som tilstræber at løse fælles, langsigtede udfordringer i fælleskab ved at inddrage alle relevante aktører.

I projektets analysefase er der fokus på kvalitative analyser, som skal undersøge årsagerne til at folk flytter til eller fra Bornholm. Analyserne skal afdekke, hvilke forestillinger til- og fraflyttere har samt, hvilken rolle foreningerne og lokalsamfundet spiller.²⁵

Ved siden af projektet Bornholms fremtid, har kommunen indført en flexboligordning, som har til formål at tiltrække flere seniorer til Bornholm. Flexboligordning sigter på at forhindre affolkning af yderområderne ved at gøre det muligt for boligejere at bruge deres helårsbolig som en flexbolig, dvs. til fritidsformål. Ordningen gør det ligeledes nemt for ejeren at vende tilbage til helårsanvendelse af boligen på et senere tidspunkt.²⁶

Bopælspligten blev ophævet i flere bornholmske byer i 2014, hvilket har skabt mere fleksibilitet for sommerhusbrugere og potentielle tilflyttere. I løbet af det første år efter lempelsen af bopælspligten har resultatet vist sig i form af flere solgte huse. Bornholms borgmester Winni Grosbøll (S) håber, at ordningen vil føre til, at de personer, som køber et hus uden bopælspligt, vælger at flytte til Bornholm permanent, når de forlader arbejdsmarkedet.

Hun påpeger, at seniorerne giver et stort bidrag til både forenings- og handelslivet, og derfor kan ses som en stor ressource for øen.²⁷

2.6 Guldborgsund kommune

Guldborgsund kommune har i de senere år været udfordret af en befolkningsnedgang. En til- og fraflytningsanalyse udarbejdet af Oxford Research i april 2014 viser, at flere er flyttet fra end til Guldborgsund Kommune i perioden 2008-2012 med en nettofraflytning på ca. 400 borgere både i 2011 og 2012. På trods af befolkningsnedgangen har Guldborgsund kommune haft succes med at tiltrække pensionister, førtidspensionister og efterlønnere. I den undersøgte periode er gruppen af 50 – 64 årige således den eneste gruppe med en positiv nettotilflytning i kommunen²⁸. Denne gruppe er især attraktiv for kommunen. Borgmesteren John Brædder fremhæver, at gruppen af seniorer som flytter til kommunen, ofte kommer med store pensionsopsparinger og derved kan bidrage til den kommunale økonomi.²⁹

Guldborgsund kommune udformede i foråret 2015 en bosætningsstrategi frem til 2019 med udgangspunkt i seks fokusområder udpeget af Udviklings- og Borgerinddragelsesudvalget³⁰. De seks fokusområder er: Image, jobskabelse, IT infrastruktur, tiltrække og fastholde uddannelsesmuligheder, offentlig transport samt kommunal service. Anbefalingerne fra udvalget er baseret på analyser, erfaringsindsamling og lokale dialogmøder, der danner grundlaget for det fremadrettede arbejde med bosætning.³¹

²⁵ <http://www.brk.dk/om-kommunen/projekter/bornholms%20fremtid/sider/bornholms%20fremtid.aspx>

²⁶ <http://www.mbbi.dk/bolig/flexboliger>

²⁷ <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7434264/Kommuner+i+udkanten+satser+på+at+tiltrække+seniorer/>

²⁸ Oxford Research 2014: Til- og fraflytningsanalyse. Motiver for til- og fraflytning på Lolland-Falster

²⁹ <http://politiken.dk/okonomi/dkoekonomi/ECE2540960/udkantskommuner-dropper-unge-og-satser-paa-seniorer/>

³⁰ Guldborgsund kommune: Bosætningsstrategi 2015-19

³¹ Guldborgsund kommune, Udviklings- og Borgerinddragelsesudvalget 2014: Sammen om mulighederne – Anbefalinger til øget bosætning i Guldborgsund Kommune 2015-19

En ny flexboligordning er en af de bosætningsfremmende initiativer, som skal gøre det nemmere for potentielle tilflyttere at købe fritidsboliger i kommunen. Den nye lov om flexboliger betyder, at helårshuse kan bruges som fritidsboliger og gør det samtidigt muligt at flytte permanent ind i en fritidsbolig til enhver tid. En ophævelse af bopælspligten giver således potentielle købere af fritidsboliger flere muligheder og mere fleksibilitet. Flexboligen kan fungere som en god indgang til lokalområderne i Guldborgsund kommune for personer, som overvejer at flytte tættere på naturen.³²

Guldborgsund kommune har indført en række tiltag for at lette integrationen af nye borgere. Der er nedsat et korps af lokale bosætningsambassadører, som tager imod de nye borgere og hjælper dem med at falde til i lokalområdet.³³ Derudover modtager alle nye borgere en velkomstmappe bestående af brochurer og fribilletter til kommunens attraktioner. Endelig arrangeres der fortælleaftener, hvor de lokale gennem fortællinger om lokalområderne kan give et indblik i lokalsamfundet og den lokale befolkning.³⁴

2.7 Lemvig kommune

Lemvig kommune har indført en række tiltag på kultur- og fritidsområdet for at imødekomme den ændrede befolkningssammensætning, der er karakteriseret af flere ældre borgere og færre unge. Kommunen har otte selvejende haller og ønsker at udvikle de kultur- og fritidsaktiviteter, som tilbydes i hallerne. Som en del af Yderområder på forkant

gennemfører kommunen et strategiprojekt, der tilstræber at samle hallerne, kommunen og andre relevante aktører på området for at skabe en fælles dialog, der kan sikre et passende kulturudbud som følger befolkningsudviklingen.³⁵ Flere tilpassede kulturtilbud forventes at trække flere ressourcer stærke seniorer til kommunen.

For at de nyankomne skal føle sig godt modtaget, er der i Lemvig kommune en gruppe tilflytningsambassadører, som er lokale ildsjæle, der tager ud for at møde tilflytterne. Ambassadørerne er borgere fra Lemvig kommune, der både har et kendskab til lokalområderne og er aktive i det lokale arbejde i sogne- og borgerforeningerne. Derudover er der et tilflytternetværk, hvor ny-tilflyttere i Lemvig og omegn kan møde andre tilflyttere og lære kommunen bedre at kende. Netværket arrangerer sociale aktiviteter og events for tilflytterne og mødes en gang ugentlig. Det er således en mulighed for nye borgere at lære både lokale og andre tilflyttere at kende.³⁶

2.8 Struer kommune

Struer Kommune har oplevet Danmarks femtestørste fald i befolkningen.³⁷ For at vende udviklingen har kommunen vedtaget en udviklingsstrategi i 2012³⁸, der sigter på at skabe en positiv fortælling om "det gode liv" i Struer. Udviklingsstrategiens tre strategiske indsatsområder er Mennesker, Teknologi og Natur. Målet er udvikle potentialerne i lokalområderne og skabe synlighed omkring de muligheder, der er, ved at bo i kommunen. Især et øget fokus på kulturområdets brede og traditionelle tilbud

³² <http://www.guldborgsund.dk/da/Borger/Tilflytter/Flexbolig.aspx>

³³ <http://www.guldborgsund.dk/da/Borger/Tilflytter/Bosaetningsambassadoer.aspx>

³⁴ http://www.guldborgsund.dk/da/Borger/Tilflytter/Borgmesterens_velkomst.aspx

³⁵ <http://www.paaforkant.dk/projekter/lemvig-kommune>

³⁶ <http://www.godegrunde.nu/Gode-råd.aspx?ID=596>

³⁷ <http://www.paaforkant.dk/projekter/struer-kommune>

³⁸ Struer Kommune 2011: Udviklingsstrategi: Tæt på mennesker, teknologi og natur.

skal være med til at tiltrække flere borgere. Områdets image er ligeledes en vigtig faktor, som der fokuseres på i udviklingsstrategien.

Kommunen står over for en voksende andel af den ældre befolkningsgruppe. Et godt og sundt seniorliv indgår derfor som en vigtig del af strategien. Kommunen tilstræber at skabe et bredt og varieret udbud af attraktive leje- og seniorboliger for de ældre tilflyttere. Ligeledes skal seniorerne inddrages i fritids- og foreningslivet, hvorigennem de kan få et tilhørsforhold til området.

Kommunen har indført velkomst-, service- og markedsføringstiltag, som skal introducere nye og potentielle borgere til kommunen samt områdets kultur- og foreningsliv. Ligeledes arbejdes der på en digital tilflytterportal for nyankommne borgere.

3 Ressourcestærke seniorers flyttemønster

Der er et væld af faktorer, som er på spil, når seniorer vælger at flytte til yderområderne. I dette kapitel fremhæves de drivkræfter samt barrierer, som har en betydning for seniorernes flyttemønster.

3.1 Drivkræfter

Vores ekspert ph.d./Landsinspektør Thorkild Ærø påpeger, at der er to scenarier, der gør sig gældende, når seniorer overvejer at flytte. Den mest udbredte tendens er suburbanisering, hvilket betyder, at seniorerne flytter mod de lidt større byer i den region eller det yderområde, de bor i. Det gør de primært for at få kortere transporttid til indkøb og kultur, og samtidig fordi der er flere boligformer og typer i de større byer. Den anden tendens er, at seniorerne vælger at etablere sig permanent i deres fritidsbolig, som ofte ligger mere afsides i regionen/yderområdet. Her er ønsket ikke at komme tættere på byen, men nærmere at være tæt på strand, skov eller et andet naturområde.

I det følgende beskriver vi de interviewede tilflyttede seniorers motivation for at flytte.

3.1.1 Billige boliger og gode omgivelser

Ønsker om ændrede eller bedre bolig og lokalområde har en betydning for seniorers flyttemønster. Det fremgår af interviewene, at seniorerne tiltrækkes af gode boligpriser i behagelige omgivelser. I flere af kommunerne fremhæver tilflytterne, at man kan få meget for pengene:

"Der er fornuftige boligpriser på Ærø. I den by jeg tidligere boede i kan man for det første ikke finde lignende natur. Og selv for samme grund vil det koste over dobbelt så meget."

(Tilflytter, Ærø kommune)

Økonomien kan således være en drivkraft for tilflytning til yderområderne, hvor seniorerne kan finde den gode bolig med adgang til rekreative områder

og flot natur. Ligeledes kan de få mere bolig for pengene sammenlignet med storbyerne, hvilket påpeges af en repræsentant fra foreningslivet i Bornholms Regionskommune: *"Hvis man kommer fra storbyen og sælger sin bolig dér, kan man købe sig et udmærket hus på Bornholm."*

Søgen efter den gode bolig

En senior fra Varde kommune fortæller, at hun flyttede til Varde uden at have nogen forudgående tilknytning til kommunen, grundet en dyr husleje i Ishøj. Ligeledes påpeger en senior fra Bornholm, at det er nemmere og billigere at finde et sted at bo på Bornholm sammenlignet med Sjælland, hvilket havde en betydning for hans valg af tilflytning.

For en senior fra Ærø kommune var det en søgen efter den gode bolig i smuk natur, som trak dem til øen. Parret havde et ønske om at flytte ud på landet, og de fandt deres drømmebolig på internettet i form af et bevaringsværdigt bindingsværkshus fra 1800 tallet omgivet af flot natur.

Kilde: Interview med tilflyttere fra Varde, Bornholm og Ærø kommune

3.1.2 Ro, nærvær og natur

De interviewede seniorer fremhæver, at de finder roen, nærværet og naturen i yderområderne attraktivt. Mange synes, at det er tiltrækkende, at der er frisk luft, flot natur, og at man kan være tæt på vandet. En senior i Varde nævner, at hun godt kan lide de åbne strækninger, og at der er højt til himlen. Ligeledes påpeger flere seniorer, at de i yderområderne, kan finde fred og ro uden storbyens stress og jag. Dette illustreres i de følgende citater:

"Selvom vi har boet i København, er det her tusind gange bedre. Der er frisk luft og god natur. Man kan fiske lige ud fra vores vindue. Det er virkelig perfekt."

(Tilflytter, Guldborgsund kommune)

"Vi har en smuk natur, og så har vi ro, hvilket er en stor mangelvare i dag. Man får ro i kroppen. Når man kommer ombord på færgen, falder skuldrene ned, så kan man ånde frit igen."

(Turist- og erhvervsdirektør, Ærø kommune)

"Stedet er fantastisk – lyset og landskabet. Her er der ingen fordomme, og alle tilflyttere føler sig velkomne. De fleste opfatter os som gevinst."

(Tilflytter, Odsherred kommune)

3.1.3 Søgen efter fællesskaber

Mange seniorer søger fællesskaber og fælles oplevelser. Det er især udsigten til at dele pensionslivet med andre seniorer, som mange finder tiltrækkende. Seniorerne ønsker at bo et sted, hvor de bliver genkendt på gaden, og hvor der er mulighed for at være en del af et fællesskab. I interviewene fremgår det, at man i højere grad kommer hinanden ved og hjælpes ad i de mindre lokalsamfund: *"Man lærer hinanden hurtigt at kende og bliver involveret i grupper"* (Repræsentant fra handelslivet, Ærø kommune).

Det er netop også ønsket om at være del af et fællesskab, der kan påvirke seniorernes valg om tilflytning. Det træder frem i interviewene, at de interviewede seniorer generelt har oplevet en stor venlighed og imødekommenhed blandt de lokale i deres nye kommuner:

"Vi er ikke så mange beboere her, så folk opfører sig ordentligt. Man møder hinanden. Det er naboens kusine, der ekspederer i brugsen, og naboens søster der passer vores barnebarn. Der er således et tæt miljø. Man behandler andre, som man selv vil

behandles, så man kommer hinanden ved. Vi er blevet mødt med stor venlighed og imødekommenhed."

(Tilflytter, Ærø kommune)

Folk er imødekomende på en helt anden måde end i København."

(Tilflytter, Varde kommune)

De personlige relationer er en vigtig faktor for seniorers bosætningsvalg. En måde at skabe det gode fællesskab på er gennem fælles oplevelser. Et aktivt foreningsliv og gode kulturelle aktiviteter giver seniorerne mulighed for at dyrke deres interesser og lære de lokale at kende. Repræsentanter fra foreningslivet fremhæver, at det i høj grad er et rigt forenings- og kulturliv, som trækker seniorerne til.

"Følelsen af at komme ind i et nærsamfund, hvor man som senior har mulighed for at få indflydelse (både kulturelt og socialt). At man sætter pris på folks frivillighed. Det er nærheden, som særligt tiltrækker de ældre."

(Bosætningskonsulent, Ærø kommune)

3.1.4 Pensionslivet

Et studie fra Statens Byggeforskningsinstitut fra 2010 viser, at tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet er en væsentlig faktor for tilflytning blandt seniorer.³⁹ Dette bekræftes i interviewene, hvor nogle af informanterne inden pensionsalderen har iværksat en aktiv søgen efter det perfekte sted at tilbringe deres pensionisttid:

"Vi gik i tænkeboks vedrørende vores pensionsplaner. Det er en stor livsforandring at stoppe med at arbejde. Vi begyndte at leje sommerhuse på Ærø og

³⁹ Helle Nørgaard m.fl. 2010: *Tilflyttere til yderområder: forandring, integration og strategier*

holde længere ferier der for at se, om det var et sted, vi havde lyst til at bo permanent. ”

(Tilflytter, Ærø kommune)

Ifølge livscyklusmodellen er fratrædelse fra arbejdsmarkedet en af de store ændringer i livet, som kan føre til nye flyttemønstre.⁴⁰ I nedenstående boks ses en oversigt over typiske flyttemønstre over et livsforløb.

Oversigt over flyttemønstre

- *Flugtboligen.* Den første selvstændige bolig. Her er kvaliteten ikke afgørende. Det gælder først og fremmest om at komme hjemmefra og få sit eget private liv.
- *Rugekassen.* Det er i flugtboligen, vi finder hinanden, men den egner sig sjældent til to. Man flytter sammen – ikke for stort og ikke for dyrt – og får i denne bolig det første barn. Herefter flytter vi i en bolig, hvor hensynet til børnene er afgørende, nemlig:
- *Sandkassen.* Den ligger ofte tæt på det ene bedsteforældrepar – som regel kvindens. Men trods de gode muligheder for børnepasning og familiekontakt er det ikke boligen, vi drømmer om. Så vi flytter til:
- *Ønskeboligen eller Boligen for livet.* Dette er som regel den bolig, vi bliver gamle i. Når vi så flytter er det ofte til plejehjem – når vi i gennemsnit er 85 år gamle.

Ældre Sagens Fremtidsstudie viser, at flertallet bliver i *Boligen for livet*, medmindre ægtefællen dør, de skilles eller ved alvorlig sygdom. Men der er alligevel en voksende del, som skifter *Boligen for livet* ud med en ny.

Kilde: Margrethe Kähler: "At bo er at leve", Høst og Søn i samarbejde med Ældre Sagen 1999 og <http://www.aeldresagen.dk/aeldresagen-mener/fremtidsstudie/bolig/Sider/foretrukkenbolig.aspx>

I det følgende afsnit belyses det, hvordan Flexboligordningen gør det mere fleksibelt for pensionerede seniorer, der ønsker at komme væk fra storbyen, at flytte permanent ind i deres fritidsbolig.

3.1.5 Fra fritidsbolig til helårsbolig

Flexboligordningen har i mange kommuner lettet overgangen fra brug af bolig som fritidsbolig til permanent bolig. På baggrund af ordningen vælger mange seniorer at flytte permanent til deres sommerhus efter, at de er gået på pension. Mange udvikler en relation til stedet gennem sommerhuset, hvilket de typisk har haft over en længere periode. Sommerhuset giver således mulighed for at lære stedet at kende, inden seniorerne beslutter sig for at flytte permanent. Ligeledes får seniorerne mulighed for at skabe sig et netværk og at lære naboskabet at kende via sommerhuset.

Fra sommerhus til helårshus

En senior fra Odsherred kommune havde i lang tid haft planer om at gøre sit sommerhus gennem 15 år til en helårsbolig. Seniorens tidligere permanente bolig i Roskilde var blevet for stor, og senioren ønskede at flytte ud i et naturområde.

Lignende historie finder vi hos en senior fra Ærø kommune, som siger: "Vi var blevet trætte af storbyen. Vi vil ud, hvor der er højt til himlen. Vi fik smag for stedet og købte huset, hvor vi har en fantastisk udsigt til vand og mark. Vi brugte det i weekenderne, men for tre år siden kaldte pensionsalderen, og så flyttede vi herover. Vi bor så dejligt!"

⁴⁰ Thorkild Ærø 2002: *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil*

Kilde: Interview med tilflyttere fra Odsherred og Ærø kommune

3.1.6 Personlig tilknytning til stedet

Personlig tilknytning til stedet er en anden vigtig faktor for tilflytning. Nogle har et ønske om at vende tilbage til det sted, hvor de er vokset op, mens andre vælger at flytte til steder, hvor de enten har venner eller familie. Flere seniorer ønsker at flytte tættere på deres børn og børnebørn.

Drevet af kærlighed

Flere af informanterne er flyttet til yderområderne på grund af personlige forhold. En senior fra Struer Kommune fortæller, at det har haft en betydning for hendes valg af bopæl, at hendes datter og familie bor i nærheden.

Kærlighed spiller i to eksempler også ind på ønsket om at flytte. En senior fra Bornholm fortæller, at hun flyttede til øen grundet kærlighed. Først senere blev hun forelsket i selve øen. Lignende fortælling finder vi hos en senior fra Guldborgsund, som valgte at flytte til kommunen på grund af sin partner.

Kilde: Interview med tilflyttere fra Struer, Bornholm og Guldborgsund kommune

3.1.7 Modtagelsen

Interviewene viser, at seniorerne generelt føler sig godt modtaget både af de lokale og af kommunen:

"Modtagelsen kunne ikke være bedre. Det er et nybyggeri, og alle her er omkring 75-80 år. Vi hjælper hinanden, hvis der er nogle problemer. Vores opfattelse er, at vi er blevet taget imod med åbne arme."

(Tilflytter, Guldborgsund kommune)

Som det fremgår af kapitlet "Bosætningsstrategi i kommunerne" har flere kommuner velkomstarrangementer for ny-tilflyttere og et korps af bosætningsambassadører, som tager imod nye borgere. Der bliver således lagt mange kræfter i hos kommunerne for, at tilflytterne hurtigt kan blive integreret.

3.2 Barrierer

3.2.1 Ændret mobilitet

Studier viser, at ældre er mindre tilbøjelige til at flytte, selvom deres boligbehov ændres.⁴¹ Statistikker viser, at kun 3 % årligt af befolkningsgruppen over 50 år flytter, mens det er 17 % i gennemsnit for hele befolkningen.⁴² Mobilitet hæmmes med tiden, da ældre over tid når at opbygge emotionelle og sociale bånd til bolig og område. Det er især de lokale fællesskaber i mindre samfund, hvor de ældre borgere oplever, at man i højere grad tager sig af hinanden, som kan være med til at fastholde denne befolkningsgruppe.

Kirsten Bruun, sekretariatschef i Landdistrikternes Fællesråd, nævner, at der er en række ting, der skal være opfyldt, før seniorer vælger at flytte. Som afsnittet om drivkræfter viser, tiltrækkes seniorerne af fællesskabet i kommunerne, og på samme måde afholder et manglende fællesskab dem fra at flytte. Kirsten Bruun påpeger, at mange flytter på baggrund af omtale af fællesskaber og sociale aktiviteter. Det er således vigtigt, at byerne gør opmærksom på sig selv og formår at skabe synlighed om det sociale og kulturelle liv i lokalsamfundet.

Ligeledes står det tydeligt frem i ekspertinterviewene såvel som interviewene med seniorerne, at

⁴¹ Ærø, Thorkild 2002: *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil*. By og Byg. Statens Byggeforskningsinstitut

Thorkild Ærø m.fl. 2005: *Bosætning i Yderområder*
⁴² Ibid.

de ressourcestærke seniorer gerne vil have ordentlige boligforhold. Der må gerne være god plads, så der også er værelser til børn og børnebørn, når de er på besøg. Kirsten Bruun nævner i den forbindelse, at der er behov for nye typer af ældreboliger, der lever op til krav fra den nye generation af seniorer. Fravær af gode ældreboliger kan således opleves som en barriere for seniorerne.

3.2.2 Fra land til by

I interviewene ses også den tendens, at flere seniorer vælger at flytte til byerne, hvor der er gode indkøbsmuligheder og mange kulturelle aktiviteter. Dette fremgår bl.a. af følgende citat:

"Vi flyttede, fordi der hvor vi boede før, var lidt ude på bøhlandet og langt fra forretningerne. Så kendte vi nogle fra Sakskøbing og vidste, at de havde svømmehaller, butikker osv.. Så valgte vi at flytte for at komme tættere på alting."

(Tilflytter, Guldborgsund kommune)

I tråd med ovenstående er der flere ressourcestærke seniorer, som vælger at sælge deres hus og flytte ind i en mindre bolig tæt på byen, hvor de har adgang til indkøb og bedre muligheder for at komme rundt med den offentlige transport. Det er en udfordring for handelslivet og det lokale samfund i landsbyerne, når seniorerne flytter. For at fastholde seniorerne er det således nødvendigt, at tilbyde flere kulturelle aktiviteter i lokalområderne, forbedre infrastrukturen og øge adgangen til indkøb. En mulig løsning på sidstnævnte udfordring er at tilbyde (flere) services, der leverer dagligdagsvarer til døren. I det følgende behandles problematikken vedrørende dårlig infrastruktur nærmere.

3.2.3 Dyr og besværlig transport

For nogle seniorer i ø-kommunerne kan transportomkostninger være en barriere, idet rejseudgifterne til og fra øerne er høje. Omkostningerne kan hurtigt løbe op, især hvis familien ikke bor på øen. Det kan

derfor være en fordel for kommunerne at øge tilgængeligheden og sænke transportomkostningerne i et tiltrækningsøjemed.

Dyr og besværlig transport

Informanter fra Bornholm peger på de høje omkostninger ved at komme til og fra øen. En repræsentant fra handelslivet fremhæver: *"Det kan blive dyrt, hvis ens familie ikke bor her. Det skal være så billigt og nemt som muligt."* Dette genkendes af en tilflytter på Bornholm, som siger: *"Det er dyrt at rejse frem og tilbage. Når familien skal på besøg, koster det flere tusind kroner. Det er ikke bare noget, man kan gøre over en weekend. Det skal være flere dage ad gangen for, at det kan betale sig."*

Yderligere påpeger tilflytteren, at det er besværligt at komme rundt på øen, hvis ikke man har en bil: *"Der er dårlige busforbindelser. Jeg har veninder, som jeg er nødt til at hente, når de skal på besøg, fordi man kommer dårligt rundt på ydertidspunkter."* Ligeledes kan offentlig transport være en udfordring i forhold til kommunegrænserne, hvilket understreges af repræsentanten fra handelslivet: *"Buslinjerne er oprindeligt lavet ud fra gamle kommunegrænser, så når man slår kommuner sammen, er infrastrukturen ikke nødvendigvis tilpasset."*

Kilde: Interview med tilflytter og repræsentant fra handelslivet i Bornholms Regionskommune

Dårlige veje nævnes som en udfordring i flere af kommunerne. Borgerne oplever besværligheder ved at komme rundt med den offentlige transport.

I den forbindelse nævner Kirsten Bruun at flextrafik og fælleskørselsordninger med fordel kan udbredes til flere kommuner. Flextrafik er en del af den rutebundne kollektive trafik og kan bruges til at supplere den traditionelle kollektive trafik. Kørslen kan bestilles af borgeren hos Movias kundecenter eller over

internettet, hvorefter borgeren bliver afhentet og kørt til den ønskede adresse. Ligeledes kan borgere, der bor i yderområderne, bruge flextrafik til at blive kørt til den nærmest bus- eller togstation.⁴³

3.2.4 Manglende mobil- og bredbåndsdækning

Manglende eller utilstrækkelig mobil- og bredbåndsdækning er være et problem i nogle af kommunerne. Bl.a. fremhæves dårlig mobildækning i et af interviewene. Dette kan afholde både potentielle borgere og virksomheder i at flytte til kommunerne. Ligeledes opleves utilstrækkelig bredbåndsdækning som en udfordring for seniorerne.

Som et led i den fællesoffentlige strategi for digital velfærd 2013-2020,⁴⁴ skal telemedicinen udbredes til patienter i hele landet. Ligeledes kommer booking af aftaler på hospitaler i højere grad til at ske digitalt. Dette stiller højere krav til bredbåndskvaliteten i kommunerne. Uden adgang til velfungerende bredbånd er det vanskeligt at gennemføre succesfuld fjernbehandling og booking af aftaler.

3.3 Tilpasning af boligudbuddet i de mindre byer

Som en sidste led under barrierer fremhæver ekspert Thorkild Ærø, at flere kommuner i yderområderne bør være bedre til at tilpasse deres boligudbud til mulige seniortilflyttere. De gælder særligt deres almene boliger, som med fordel kan gøres mere attraktive for seniortilflyttere ved at indrette dem mere ældrevenlige, tilpasse inde- og udeområder til de ældres behov – og ikke mindst at sikre en god vedligeholdelse og standard på de almene boliger.

3.4 Delkonklusion

Kapitlet har gennemgået de drivkræfter og barrierer, som har en indflydelse på seniorers til- og fraflytning. Sammenholdt med vores hypoteser, bekræfter interviewene, at seniorers motivation for tilflytning hænger sammen med økonomiske forhold, herunder boligpriser. Ønsker til bolig samt bosted har også vist sig at være væsentlige faktorer for seniorerne. Det er især roen, nærværet og naturen i kommunerne, som de finder tiltrækkende. Et godt kultur- og foreningsliv spiller også en rolle i at trække seniorer til kommunerne.

Seniorerne oplever, at beboerne i de mindre lokalsamfund er tættere på hinanden sammenlignet med storbyerne. Vigtigheden af fællesskaber for valget af til- og fraflytning er ligeledes en vigtig faktor, som er kommet frem i interviewene.

Interviewene har også vist, i tråd med hypoteserne, at store livsændringer såsom fratrædelse fra arbejdsmarkedet også influerer på seniorers flyttemønstre.

Endelige bekræfter informanterne, at valg om tilflytning i høj grad begrundes i personlige forhold. Mange vælger at flytte efter kærligheden og/eller familien. Andre får et netværk og en tilknytning til lokalområdet gennem deres sommerhus. Det fremgår imidlertid ikke af interviewene, at seniorernes forventninger til ældreservice spiller ind på deres valg af kommune.

Dårlige transportmuligheder og høje transportomkostninger samt manglende indkøbsmuligheder og kulturelle aktiviteter i landsbyerne nævnes som ud-

⁴³http://www.moviatrafik.dk/Flextrafik/Documents/Flextrafik_folder_koncept_190110_web.pdf

⁴⁴ Regeringen, KL, Danske Regioner 2013: *Digital velfærd – en lettere hverdag*

fordringer eller barrierer i yderområderne. Derudover er der behov for bedre mobil- og internetdækning. For at tiltrække flere seniorer til yderområderne kan kommunerne med fordel arbejde på at løse de barrierer, som fremtræder i interviewene.

4 Økonomiske konsekvenser af en øget seniorbosætning

I dette kapitel stiller vi skarpt på den indflydelse seniorer har på den kommunale økonomi både, hvad angår indtægter og udgifter. Der fokuseres på personer på 65 år og derover, dvs. personer, der er gået eller snart går på pension.

4.1 Indflydelse på den kommunale økonomi

Når ældre personer, der er gået på pension, flytter til en kommune, påvirker de den lokale økonomi. Dels vil de påvirke de kommunale indtægter og udgifter, og dels vil privatforbruget påvirke det lokale forretningsliv.

Der findes kun begrænset viden om ældre tilflytteres samlede effekt på lokaløkonomien. I dette afsnit belyser vi:

- Kommunale ældreudgifter.
- Kommunale indtægter fra ældre tilflytteres kommuneskat.
- Udligningstilskud udløst af ældre tilflyttere.
- Ældres privatforbrug.

En væsentlig del af de offentlige udgifter rettet mod ældre trækker ikke på de kommunale kasser. Det gælder bl.a. statslige udgifter til folkepension mv. og regionale udgifter til sundhed. Disse udgifter afholdes af staten og regionerne, og udgifternes størrelse er grundlæggende uafhængige af de ældres bopæl. Disse udgifter behandles derfor ikke yderligere i denne analyse.

4.2 Udvikling i aldersfordeling

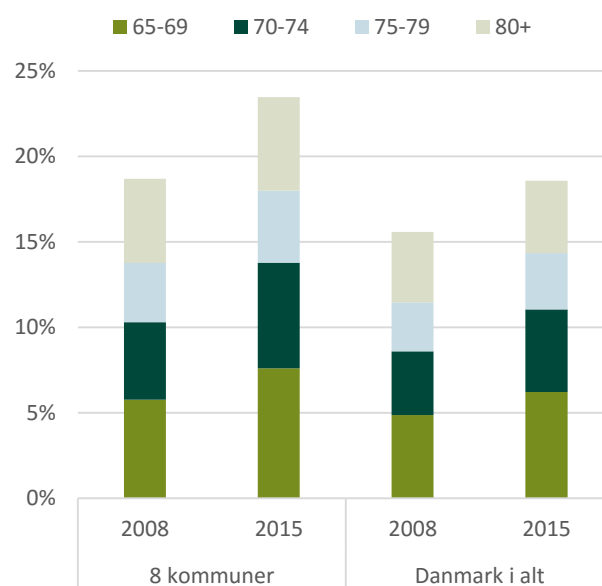
Andelen af ældre er voksende i Danmark. Det gælder ikke mindst for de otte kommuner:

- Bornholms Regionskommune
- Guldborgsund Kommune
- Lemvig Kommune

- Nordfyns Kommune
- Odsherred Kommune
- Struer Kommune
- Varde Kommune
- Ærø Kommune

Andelen af indbyggere på 65 år eller derover er vokset siden 2008 i alle otte kommuner. I dag er 23 pct. af indbyggerne i de otte kommuner 65 år eller derover, se figur 4.1. Det er højere end landsgennemsnittet på knap 19 pct.

FIGUR 4.1
Andel af befolkning på 65 år og derover

Kilde: DAMVAD på baggrund af Danmarks Statistik.

Den voksende andel af ældre understreger behovet for at forstå de økonomiske konsekvenser af at tiltrække flere ældre til lokalsamfundet.

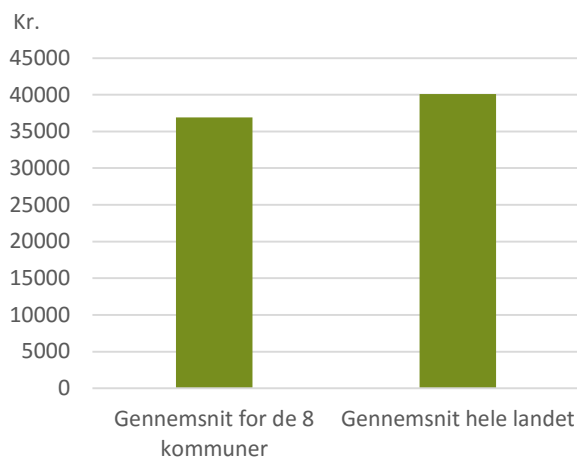
4.3 Ældreudgifter

Social- og Indenrigsministeriet indsamler statistik for en række kommunale nøgletal herunder kommunernes ældreudgifter til borgere på 65 år eller derover. Det vedrører genoptræning, ældreboliger, pleje og omsorg mv. af ældre og handicappede, forebyggende indsats, plejehjem og beskyttede boliger, hjælpemidler mv. til ældre samt kontaktperson og ledsageordning.

Foruden udgifter til ældreomsorg har kommunerne også en række andre udgifter. En del af disse er imidlertid ikke knyttet til ældre. Det gælder fx udgifter til en række overførsler, anlægsudgifter og udgifter knyttet til børn og unge. Det er ikke umiddelbart muligt at beregne omkostningerne knyttet direkte til en ældre tilflytter. Det er fx uklart i, hvilket omfang en ældre tilflytter påvirker en kommunes anlægsomkostninger. I rapporten fokuseres derfor alene på ældreudgifter, der kan knyttes til en ældre tilflytter.

De otte kommuners ældreudgifter pr. borger på 65 år eller derover ligger netto⁴⁵ på knap 37.000 kr. Det er lidt lavere end landsgennemsnittet på godt 40.000 kr., jf. figur 4.2.

FIGUR 4.2
Ældreudgifter pr. 65+-årig, 2015

Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Social- og Indenrigsministeriet, noegletal.dk.

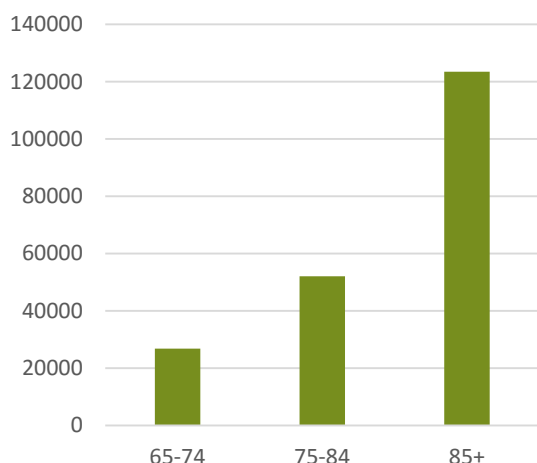
Opgørelser af kommunale udgifter kan være problematiske, da de er baseret på de kommunale regnskaber. I det omfang kommunerne anvender forskellige regnskabsprincipper, er de opgjorte udgifter ikke sammenlignelige.

De kommunale udgifter til pleje og omsorg mv. varierer i en persons levetid og topper som regel i en persons sidste leveår. I udregningen af kommunale udligningstilskud anvendes enhedsbeløb i angivelsen af kommunale aldersbestemte udgiftsbehov. Disse enhedsomkostninger afspejler kommunernes faktiske udgifter.

De gennemsnitlige enhedsomkostninger uden for hovedstadskommunerne er for 65-75-årige knap 27.000 kr. og for 85+-årige godt 123.000 kr. om året, se figur 4.3.

⁴⁵ Nettoudgifterne er opgjort som bruttoudgifterne fratrasket indtægter, herunder beboerbetaling m.v. og statsrefusion.

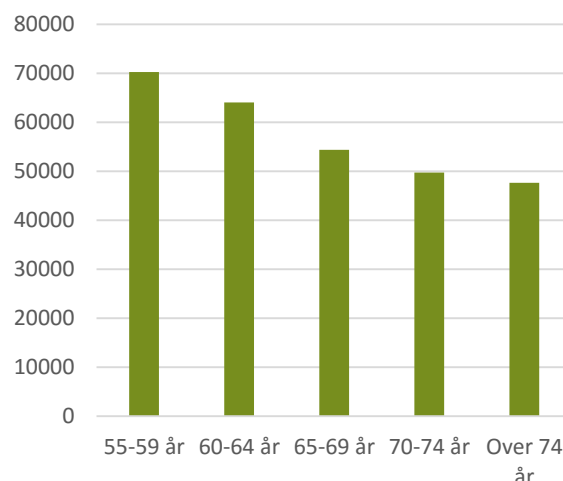
FIGUR 4.3
Aldersbestemte udgiftsbehov, 2016

Note: Enhedsomkostningen i landssudligningen.

Kilde: Social- og Indenrigsministeriet, "Kommunal udligning og generelle tilskud 2016", 2015.

FIGUR 4.4
Ældres gennemsnitlige kommuneskat, 2013

Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Danmarks Statistik.

4.4 Ældres kommuneskat

Ældre finansierer selv en betydelig del af den kommunale ældrepleje via den kommuneskat og ejendomsskat (grundskyld), der tilgår kommunerne. Her belyses alene kommunens indtægter fra kommuneskatten, da kommunernes indtægter fra ejendomsskater først vil ændre sig over længere tid som følge af stigende grundværdi og udstykning af nye grunde. Disse langsigtede effekter belyses ikke her.

Kommuneskatten beregnes som den kommunale udskrivningsprocent ganget med den skattepligtige indkomst. Udskrivningsprocenten for de otte kommuner ligger mellem 24,9 pct. og 26,6 pct.. I regneeksemplet neden for anvendes en udskrivningsprocent på 25 pct.

Den gennemsnitlige kommuneskat falder ved pensionsalderen fra over 60.000 kr. for personer på 60-64 år til omtrent 50.000 kr. derefter, se figur 4.4.

Kommuneskatten varierer betydeligt mellem forskellige indkomstgrupper. Der findes ikke efter DAMVAD Analytics kendskab offentligt tilgængelige data for fordelingen af skattebetalinger.

Tabel 4.1 neden for viser skønnet kommuneskat baseret på indkomstfordelinger ifølge Danmarks Statistik og en gennemsnitlig kommuneskat på 25 pct. Tabellen opdeler personer i 25% - 90%-fraktiler. 25%-fraktilen repræsenterer personer, der har en indkomst, der er højere end 25 pct. af samtlige personer i samme alderskategori. 90%-fraktilen har tilsvarende en indkomst, der er højere end 90 pct. af befolkningen.

Kommuneskatten for de valgte persontyper varierer mellem 34.000 kr. for personer med relativt lave indkomster til mellem 80.000-106.000 kr. for personer med relativt høje indkomster.

TABEL 4.1
Ældres gennemsnitlige kommuneskat, 2013

Alder	Indkomstgruppe			
	25%- fraktil	50%- fraktil	75%- fraktil	90%- fraktil
65-69	34.000	67.000	69.000	106.000
70-74	34.000	59.000	68.000	93.000
75	34.000	55.000	59.000	80.000

Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Danmarks Statistik.

4.5 Udligningstilskud

Når en person flytter til en kommune, ændrer det kommunens beskatningsgrundlag og udgiftsbehov. Dermed forrykkes balancen mellem kommunens budgetterede indtægter og udgifter afhængig af de konkrete personers bidrag til og træk på kommunekassen. Det såkaldte udligningssystem medvirker til at sikre, at kommunerne kan finansiere deres udgifter. Det skal udligne en del af de forskelle, der følger af, at nogle kommuner har en overvægt af indbyggere, der har et forholdsvist stort træk på de kommunale kasser, mens andre har en overvægt af netto bidragsydere.

Udligningen sker gennem det såkaldte bloktilskud, der desuden indeholder tilskud fra staten, og som udgør en væsentlig del af den kommunale finansiering for visse kommuner.

Det beløb, som en kommune skal betale eller modtage som følge af udligningen, beregnes på baggrund af kommunens forventede indtægter og udgifter.

De forventede indtægter består dels af kommunale ejendomsskatter og dels af kommunale indkomstskatter. Hvor meget en tilflytter påvirker en kommunes udligningstilskud afhænger derfor af individets konkrete indkomst- og formueforhold.

I regneeksemplerne nedenfor ser vi bort fra ejendomsskatter, fordi effekten af disse typisk først indtræder over længere tid som følge af stigende grundværdi og udstykning af nye grunde. I stedet baserer regneeksemplerne sig på gennemsnitlige indkomster, som vil påvirke de kommunale indtægter med det samme gennem kommuneskatten.

Tabel 4.2 viser effekten på en kommunes udligningstilskud, når en person i alderen 65-85+ år flytter til kommunen. Beregningerne er foretaget for en række personer med specifikke karakteristika opdelt efter alder og indkomst.⁴⁶

TABEL 4.2
Regneeksempler: Udligningstilskud ved tilflytning af forskellige typer af ældre, kr., 2016.

Alder	Indkomstgruppe			
	25%- fraktil	50%- fraktil	75%- fraktil	90%- fraktil
65	(500)	(16.700)	(17.400)	(35.800)
70	(1.200)	(13.800)	(18.800)	(31.600)
75	10.300	2.800	600	(10.600)
85+	53.800	46.400	44.200	33.000

Note: Indkomstgrænserne fremgår af bilag 3.

Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Danmarks Statistik og Social- og Indenrigsministeriet, "Tilskud og udligning for kommuner i 2016".

⁴⁶ Indkomstopdelingen er opgjort således, at en person med lav/høj/gennemsnitlig indkomst har en indkomst svarende til 25/75-procentsfraktilen og den gennemsnitlige indkomst for den pågældende aldersgruppe.

Tilflyttere på 65-70 år vil som hovedregel medføre, at den pågældende kommune får et lavere udligningstilskud (netto). Det skyldes, at de har en relativt høj indkomst og lave aldersbestemte udgiftsbehov ifølge Social- og Indenrigsministeriets takster. Personer med de højeste indkomster vil også som 75-årige medføre et fald i en kommunes udligningstilskud.

Personer på 70+ har højere udgiftsbehov og lavere gennemsnitlig indkomst og vil derfor have positiv effekt på udligningstilskuddene. Personer på 85 år eller derover udløser udligningstilskud på ca. 33.000-54.000 kr. for de valgte persontyper.

4.6 Formue og privatforbrug

Når der flytter nye borgere til en kommune, vil det gavne det lokale erhvervsliv via øget privatforbrug, og det gælder selvsagt også ældre tilflyttere. Deres forbrug af dagligvarer, tøj, håndværkerydelser osv. fører til øget omsætning og beskæftigelse og derigennem også til øgede skatteindbetalinger til kommunen.

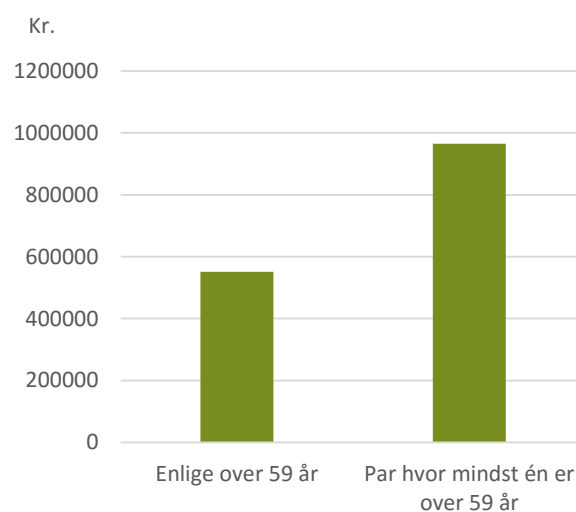
Dertil kommer, at langt størstedelen af ældre har styr på privatøkonomien. Langt de fleste har positiv nettoformue (formue minus gæld), og der er relativt få dårlige betalere blandt de ældre, se Økonomi- og Erhvervsministeriet, Økonomisk Tema – Familiernes økonomi, 2010.

4.6.1 Pensionsformue

Ældres privatforbrug finansieres hovedsagligt af egen opsparing i private pensionsordninger, bolig og værdipapirer samt af folkepension mv. Disse finansieringskilder belaster ikke det kommunale budget. Dertil kommer en begrænset lønindkomst for de personer, der vælger at arbejde i et vist omfang efter folkepensionsalderen.

Danmarks Statistik har for nylig offentliggjort ny statistik for danskernes pensionsformue. Statistikken viser, at den gennemsnitlige pensionsformue efter skat for enlige over 59 år er omtrent 550.000 kr. For personer i par, hvor mindst én er over 59 år, er pensionsformuen markant højere pr. person, ca. 965.000 kr., se figur 4.5.

FIGUR 4.5
Pensionsformue pr. person, 2014

Note: Pensionsformuen udgøres af summen af formuerne for de ordninger, som personen har. For ordninger, der beskattes ved udbetalingen, er beløbet reduceret med 40 pct., for at kunne sammenligne med ordninger, der er beskattet på forhånd. Når der opdeles efter alder, er det alderen for den person, der tjener mest, der indgår.

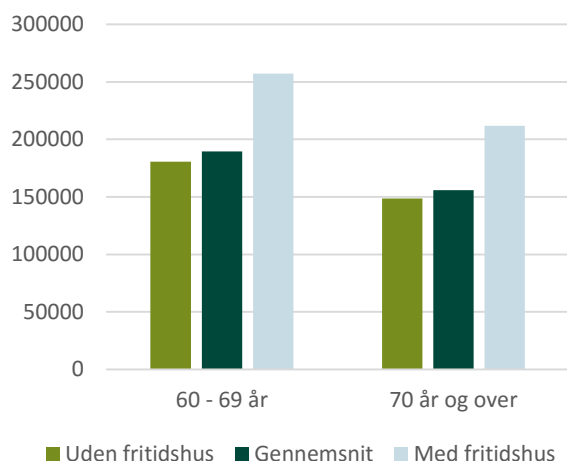
Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Danmarks Statistik.

Det tyder på, at effekten for lokaløkonomien vil være markant højere for ældre par end ældre enlige.

4.6.2 Lokalt privatforbrug

Personer på 60-69 år har i gennemsnit et privatforbrug pr. år på omtrent 190.000 kr. I pensionsalderen falder forbruget. Personer på 70 år eller derover forbruger årligt ca. 156.000 kr., se figur 4.6.

FIGUR 4.6
Privatforbrug pr. person, 2011-2013

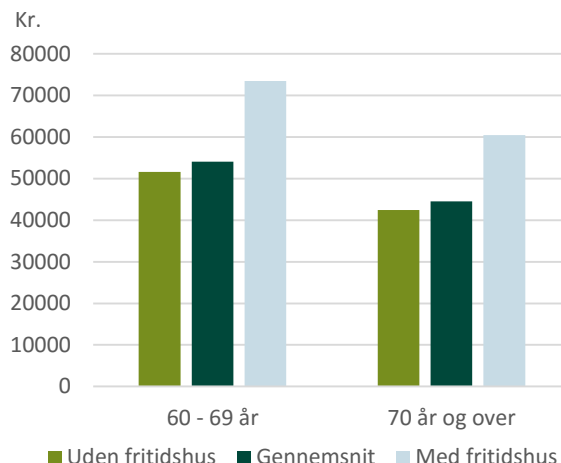
Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse.

Der er betydelig forskel på de enkelte individers privatforbrug. Der er begrænset statistik tilgængeligt om forskellene i individernes forbrug. Der er fx ikke statistik for forskellige indkomstgrupperes gennemsnitlige privatforbrug.

Det kan dog udledes, at personer med fritidshus forbruger godt en tredjedel mere end personer uden fritidshus. Det afspejler, at personer med fritidshus typisk har en forholdsvis stor formue.

Baseret på Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse vurderes det, at 29 pct. af forbruget placeres lokalt (eksklusiv forbrug til boligbenyttelse).⁴⁷ Det betyder, at 60-69-årige har et lokalt privatforbrug på 50.000-75.000 kr., og personer på 70 år og over har et privatforbrug på 40.000-60.000 kr., se figur 4.7.

FIGUR 4.7
Lokalt privatforbrug pr. person, 2011-2013

Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse.

Et øget privatforbrug som følge af ældre tilflyttere skaber behov for ekstra arbejdskraft i butikker, håndværkere, underleverandører osv. Ved hjælp af Danmarks Statistiks input-output-tabeller er det muligt at beregne jobeffekterne af ældres privatforbrug.

Input-output-tabellerne belyser sammenhænge mellem import, produktion og anvendelser i økonomien ved en organiseret opstilling af detaljerede økonomisk-statistiske oplysninger fra nationalregnskabet. Suppleret med visse antagelser muliggør tabellerne modelberegninger af sammenhænge i økonomien, der ikke direkte fremgår af nationalregnskabet.

Input-output-tabellerne er udarbejdet på nationalt niveau og kan i udgangspunktet ikke beregne lokale eller regionale effekter. Det må dog forventes at en

⁴⁷ Tallet er beregnet for husstande med 2 voksne, hvoraf mindst en er 60 år og over, og uden børn. Lokalt forbrug er beregnet som summen af for-

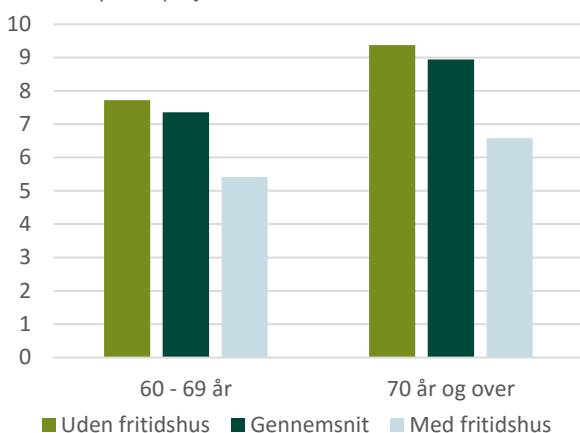
brug til fødevarer, drikkevarer, tobak, beklædning, fodtøj, materialer til reparation mv. af bolig, reparation mv. håndværker, boligudstyr, husholdningstjenester og lignende, medicin og lægeudgifter.

betydelig del af jobeffekterne er lokale. Det gælder særligt det lokale privatforbrug. I beregningerne neden for antages det, at jobeffekterne af lokalforbrug (beregnet oven for) er lokale.

Figur 4.8 viser, hvor mange ældre tilflyttere, der skal til at skabe én fuldtidsstilling i nærområdet. Hvis godt fem tilflyttere på 60-69 år med fritidshus flytter til en kommune, vil deres privatforbrug samlet set skabe grundlag for én fuldtidsstilling. Tilsvarende skal der omtrent ni gennemsnitlige 70+-årige til at skabe grundlaget for én fuldtidsstilling.

FIGUR 4.8
Jobskabelseffekt

Antal tilflyttere pr. job

Kilde: DAMVAD Analytics på baggrund af Danmarks Statistiks forbrugerundersøgelse og input-output-tabeller.

Der er altså betydelig større effekt for det lokale erhvervsliv af at tiltrække en ældre med forholdsvis høj formue i forhold til en gennemsnitlig ældre.

Det er lidt mere end hver tiende husstand, der har et fritidshus.

4.7 Delkonklusion

Der er i dette kapitel identificeret en række omkostninger og fordele for kommunerne og det lokale erhvervsliv som følge af ældre tilflyttere.

Analyserne viser, at ældre tilflyttere har en betydelig påvirkning af den lokale økonomi, herunder både kommunernes regnskaber og erhvervslivet. Så vidt datagrundlaget har tilladt det, har vi kortlagt betydningen af alder og privatøkonomi, som er betydelig.

Tabel 4.3 neden for viser ældre borgeres gennemsnitlige nettobidrag til kommunekassen som følge af ældreudgifter, kommuneskat og udligningstilskud. Nettobidraget er generelt positivt frem til 75-årsalderen, hvorefter det falder betydeligt. Personer med høje indkomster har generelt et væsentligt højere bidrag til kommunernes budgetter og har også i 75-84-årsalderen et positivt nettobidrag. Det gælder for alle 85+-årige, at nettobidraget er negativt.

En række effekter for kommunekassen er ikke medregnet i denne analyse, bl.a. som følge af manglede data. Det gælder fx effekten for andre kommunale udgifter, herunder kommunale administrationsomkostninger, slitage på veje osv. Omvendt er den positive effekt på ejendomsskatterne ikke medregnet.

Derudover kan der være store udsving i ældreudgifterne afhængigt af de enkelte kommuner og socio-økonomiske faktorer, der ikke er afdækket i denne rapport. Betydningen af dette understreges af en udviklingschef fra Lemvig Kommune:

"Kendetegnende er det at folk går på pension, hvor de helbredsmæssigt endnu ikke fejler noget. Man kan gå fornuftigt på pension fra 60-65 år, hvor man stadig er en økonomisk og menneskelig ressource, som bidrager til kommunen. På et tidspunkt så svinger den over, og de skal have mere og mere hjælp

for at klare sig. Det afhænger også af hvilke sociale grupper man har at gøre med. Hver kommune har sit eget mønster. Der er variationer inden for segmenter ift. hvordan befolkningen er sat sammen. ”

(Udviklingschef, Lemvig kommune)

Foruden effekterne på kommunekassen er der også en gavnlig effekt for det lokale erhvervsliv. Ifølge beregningerne vil fem-ni tilflytteres lokale privatforbrug medføre, at der skabes én fuldtidsstilling i lokalområdet. Dette vil medføre yderligere et positivt bidrag til kommunekassen og kan samtidig være med til at tiltrække yngre tilflyttere for at besætte de nye job.

Disse pointer illustreres også i nedenstående citat fra en repræsentant fra foreningslivet i Bornholms Regionskommune

”Der har været tale om ældrebyrden – et ord som vi gerne vil have afskaffet fra ordbogen. Ældre er ikke til byrde, men bidrager med ressourcer og rent økonomisk. Mange af dem kommer med en god pension og er aktive. ”

(Repræsentant fra foreningslivet, Bornholms Regionskommune)

TABEL 4.3
Ældre borgeres gennemsnitlige nettobidrag til kommunekassen

	25%-fraktil	50%-fraktil	75%-fraktil	90%-fraktil
65-69 år	6.900	23.500	24.300	43.300
70-74 år	6.100	18.000	22.700	34.800
75-84 år	(4.100)	5.700	7.700	17.800
85+ år	(32.000)	(22.100)	(20.200)	(10.100)

Note: I tabellen er medregnet kommuneskat, ældredgifter og udligningstilskud. Der er ikke medregnet ejendomsskatter og andre kommunale udgifter.
Kilde: DAMVAD pba. Danmarks Statistik

5 Et boost for lokalsamfundet

Dette kapitel belyser, hvilke konsekvenser en øget seniorbosætning i landdistrikterne har for udvikling af lokalsamfundet, foreningslivet og handelslivet. Derudover ses der på, hvilke negative konsekvenser der kan være ved en øget seniortilflytning.

5.1 Ældrestyrken

Seniorerne er aktive deltagere i lokalsamfundet og kommer med erfaring og ressourcer, som er af stor værdi for kommunerne. I interviewene fremhæves det, at seniorerne bidrager til at skabe liv i de lokale foreninger og opretholde handelslivet. I det følgende citat fremhæves det, hvordan det engagement og den erfaring, som mange af de ressourcerstærke seniorer kommer med, kan gavne alle:

"Ressourcestærke ældre med kapacitet fra store jobs, der deltager aktivt i lokalforeninger, kommer alle til gode."

(Bosætningskonsulent, Odsherred kommune)

Fordelene ved en øget bosætning af seniorer påpeges af flere af de interviewede kommuner. De betragter de ældre borgere som en styrke og ikke en byrde. Dette fremgår bl.a. af nedenstående citater.

"I andre kommuner betragtes de ældre som en ældrebyrde, men her foretrækker vi at se på ældre som en ældrestyrke. Mange har stadig mange ressourcer og meget at bidrage med."

(Turist- & Erhvervsdirektør, Ærø kommune)

"Der har været tale om ældrebyrden – et ord som vi gerne vil have afskaffet fra ordbogen. Ældre er ikke til byrde, men bidrager med ressourcer og rent økonomisk. Mange af dem kommer med en god pension og er aktive."

(Repræsentant fra foreningslivet, Bornholms Regionkommune)

5.2 Ekspansion af foreningslivet

De ressourcerstærke seniorer udgør en stor del af foreningslivet og er i høj grad med til at drive foreningerne. I det følgende citat illustreres det, hvordan mange ældre tilflyttere engagerer sig i det frivillige arbejde i den kommune, de er flyttet til:

"Ældre borgere, som flytter til byen, opsøger frivilligcenteret, fordi de gerne vil yde en indsats. De vil ikke blot nyde, men vil også yde."

(Formand for frivilligcenter, Nordfyns kommune)

De aktive seniorer er med til at styrke foreningslivet, men som det fremgår af nedenstående citat spiller foreningerne også en stor rolle i at integrere nye borgere i det lokale fællesskab. Gennem foreningerne kan ny-tilflytterne få et tilhørsforhold til området. Foreningslivet kan således understøtte de personlige relationer mellem borgere og tilflyttere.

"Mange af tilflytterne er ressourcerstærke og har typisk været aktive i forretnings- og foreningslivet før. De går ikke i stå bare, fordi de flytter til et andet sted, men holder sig stadig aktive. Gennem foreningslivet er der også rig mulighed for at lære de lokale at kende. Tit oplever vi også, at det er tilflytterne, som er initiativtagere bag nye arrangementer og foreninger."

(Formand for Frivilligcenter, Ærø kommune).

Ved at engagere sig i foreningslivet kan tilflytterne aktivt blive en del af lokalsamfundet og møde lokale borgere med samme interesser. For at udbrede foreningernes tilbud til nye borgere, indgår mange foreninger i aktive samarbejder med kommunen. Et rigt foreningsliv kan ikke blot kan integrere nyankommne i lokalsamfundet, men også give kommunen et godt image udadtil på forenings- og kulturområdet og dermed trække flere tilflyttere til:

"Seniorerne kommer med mange gode ideer og har viljen til at være aktive. Det er med til at øge det sociale liv, som vi alle sætter pris på, og som medfører, at flere flytter hertil. God selvforstærkende cirkel."

(Turist- & Erhvervsdirektør, Ærø kommune)

5.2.1 Tovholdere på frivilligprojekter

Repræsentanter fra foreningslivet påpeger, at seniorerne ofte kommer med nye ideer, som kan gavne foreningerne. Mange har tidligere erfaring samt de nødvendige ressourcer til at igangsætte nye aktiviteter og er derfor ofte tovholdere på frivilligprojekter:

"Seniorerne har en stor betydning for lokalsamfundet. Der er mange ting, som slet ikke vil være drevet, hvis ikke vi havde et korps af frivillige ældre. Det kan være alt fra madordninger, ledsagerordninger, tryghedsopkald osv. Disse tilbud ville ikke have eksisteret uden de ressourcestærke seniorer. Uden dem vil kommunerne skulle afsætte endnu flere ressourcer. De ældre tilflyttere spiller en stor rolle i foreningslivet. Mange af dem er medlem i flere forskellige foreninger."

(Repræsentant fra foreningslivet, Bornholms Regionskommune)

Grundet den erfaring, som seniorerne besidder, har mange bestyrelsesposter og sidder i lokalråd:

"Når man kommer rundt, ser man det grå guld mange steder. Vi får en ældre og ældre befolkning. Det er de ældre, som fylder. Det afspejles i foreningslivet. Mange ældre sidder i bestyrelsesposter, fordi de har tid til det og den påkrævede erfaring."

(Udviklingschef, Lemvig kommune)

Udover påkrævet erfaring har de ældre borgere typisk mere tid til at engagere sig i foreningsarbejdet sammenlignet med borgere i den erhvervsaktive alder:

"Det er seniorerne, der trækker et kæmpe læs i landsbyerne, mens de unge ofte har for travlt med at arbejde. De ældre er ofte dem, der sidder i lokalrådene og træffer beslutningerne."

(Chef for plan og kultur, Nordfyns kommune)

5.3 Konsekvenser for handelslivet

En øget bosætning af ressourcestærke seniorer mærkes også på handelslivet. Tilflytningen af ressourcestærke seniorer kan skabe en øget efterspørgsel, som fører til etableringen af nye arbejdspladser. Dette kan være med til at fastholde og tiltrække borgere i den erhvervsaktive alder. Der er således gevinster at hente ved at implementere indsatser målrettet de aktive ældre. I følgende boks illustreres det, hvilken betydning en øget seniortilflytning har haft for Ærø kommune.

Flere arbejdspladser og et blomstrende handelsliv

På Ærø har kommunen oplevet, at en øget seniortilflytning har modvirket arbejdsløshed inden for nogle bestemte erhverv. Bl.a. kan det nævnes, at Ærøs håndværkere har været fuldt beskæftigede under krisen i modsætning til andre kommuner. Dette skyldes, at de seniorer, som flytter til kommunen, ofte vælger at hyre håndværkere til at istandsætte og renovere deres bolig. Tilflytningen af seniorer har desuden også haft en betydning for handelslivet:

"På Ærø er vi i en lidt speciel situation, fordi vi har flere butikker, end vi i grunden burde have ift. befolkningsstørrelsen. Dette skyldes både turisme, og at vi har en stor købedygtig gruppe af seniorer. Det er folk, der ikke kun lever af folkepension, men som kommer med mange midler, ressourcer og gode pensioner. De flytter hertil, fordi de gerne vil have det gode liv. Det indebærer bl.a. at forbruge nogle penge i forbindelse med oplevelser, handel og restauranter. Vi kan på kommunen mærke og se, at de aktive seniorer tilhører dem, der

ikke behøver at spare så meget. Det betyder noget for handelslivet."

Kilde: Turist- & Erhvervsdirektør, Ærø kommune

Flere repræsentanter fra handelslivet på tværs af kommunerne påpeger, at det er mærkbart, at de ressourcestærke seniorer kommer med en stor købekraft og forbruger mere sammenlignet med andre befolkningsgrupper. Kvalitet er især i højsædet hos ressourcestærke ældre, som gerne vil betale lidt ekstra for at få god kvalitet:

"Den ældre generation forstår at nyde livet. De vil gerne give lidt ekstra for en specialøl. De forbruger mere og sætter pris på at få noget af god kvalitet. De ældre har ikke noget imod at betale lidt mere, mens de unge vil have det så billigt som muligt."

(Repræsentant fra handelslivet, Varde kommune)

"De ressourcestærke seniorer er vores levebrød. De er dem, der kommer mest i butikken, og som har størst købekraft. De har oftest en god pension, en fornuftig stor friværldi, tilbagebetalt deres lån og har oparbejdet sig en god løn."

(Repræsentant fra handelslivet, Lemvig kommune)

5.4 Negative konsekvenser af øget seniorbosætning

Som det fremgår i de tidligere afsnit, er der mange fordele ved at tiltrække ressourcestærke seniorer til kommunerne i yderområderne. Dette afsnit vil belyse nogle af de negative konsekvenser ved en øget seniorbosætning, som bliver påpeget i interviewene. Det er værd at nævne, at der generelt ikke er mange negative konsekvenser, som træder frem i interviewene, og mange af de kommunale embedsmænd forholder sig positivt til tilflytningen af ressourcestærke seniorer.

En af de ting som bliver nævnt er imidlertid, at en øget tilflytning af seniorer kan betyde, at der på lang sigt vil blive et større behov for kommunale serviceydelser, når de ældre tilflyttere når til en vis alder, hvor de er mere plejekrævende, jf. også kapitel 4. Det kan således blive en udfordring for kommunen, når de aktive seniorer bliver ældre og får behov for kommunale servicetilbud:

"Kendetegnende er det, at folk går på pension, hvor de helbredsmæssigt endnu ikke fejler noget. Man kan gå fornuftigt på pension fra 60-65 år, hvor man stadig er en økonomisk og menneskelig ressource, som bidrager til kommunen. På et tidspunkt så svinger den over, og de skal have mere og mere hjælp for at klare sig. Det afhænger også af, hvilke sociale grupper man har at gøre med. Hver kommune har sit eget mønster. Der er variationer inden for segmenter ift., hvordan befolkningen er sat sammen."

(Udviklingschef, Lemvig kommune)

I sammenhæng hermed understreger ekspert Thor-kild Ærø, at kommunerne ikke kan forvente, at de ressourcestærke seniorer bliver ved med at være ressourcestærke i lokalområdet. De bliver også ældre og får i højere grad brug for offentlige serviceydelser.

Der er ligeledes udtrykt bekymring for, at nogle af kommunerne udelukkende vil udvikle sig til et samfund af ældre, hvilket holder de unge borte. Det image og brand, som kommunen sender udadtil, kan således have konsekvenser for kommunens tiltrækning af forskellige befolkningsgrupper.

5.5 Delkonklusion

Dette kapitel har vist, at seniorer betragtes som en værdifuld ressource. De bidrager i høj grad til det lokale foreningsliv og er ofte tovholdere på frivilligprojekter, da de besidder de fornødne erfaringer og

ressourcer. Ligeledes oplever handelslivet flere positive aspekter ved en øget bosætning af seniorer. De ressourcestærke seniorer kan gennem deres forbrug bidrage til mere handel og flere arbejdspladser. Der er således generelt en positiv indstilling til tilflytningen af ressourcestærke seniorer. Nogle af de bekymringer, som er knyttet hertil, er større kommunale udgifter på plejeområdet samt udvikling af ældreghettoer, som kan afholde andre befolkningsgrupper fra at flytte til kommunen.

Bilag 1: Litteraturliste

- Andersen, Hans Skifter 2010: *Når teltpælene rykkes op. Geografisk mobilitet i Danmark og dens årsager*. Statens Byggeforskningsinstitut
- Borholms Regionskommune: <http://www.brk.dk/om-kommunen/projekter/borholms%20fremtid/sider/borholms%20fremtid.aspx>
- Dansk Bygningsarv 2014: *Odsherred 2025. Visions- og udviklingsplan*
- Guldborgsund kommune: *Bosætningsstrategi 2015-19*
- Guldborgsund kommune: http://www.guldborgsund.dk/da/Borger/Tilflytter/Borgmesterens_velkomst.aspx
- Guldborgsund kommune: <http://www.guldborgsund.dk/da/Borger/Tilflytter/Bosaetningsambassadoer.aspx>
- Guldborgsund kommune: <http://www.guldborgsund.dk/da/Borger/Tilflytter/Flexbolig.aspx>
- Guldborgsund kommune, Udviklings- og Borgerinddragelsesudvalget 2014: *Sammen om mulighederne – Anbefalinger til øget bosætning i Guldborgsund Kommune 2015-19*
- Jyllandsposten 9/2 2015: <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7434101/Borgmestre-taler-paent-til-pensionisterne-»I-er-ikke-en-byrde—I-er-en-styrke«/>
- Jyllandsposten 9/2 2015: <http://jyllands-posten.dk/indland/ECE7434264/Kommuner+i+udkanten+satser+på+at+tiltrække+seniorer/>
- Lemvig kommune: <http://www.godegrunde.nu/Gode-råd.aspx?ID=596>
- Margrethe Kähler m. fl. 1999: *At bo er at leve*. Høst og Søn i samarbejde med Ældre Sagen
- Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter: <http://www.mbbi.dk/bolig/flexboliger>
- Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter 2014: *Rekordmange seniorer flytter til sommerhusområderne*
- Movia: http://www.moviatrafik.dk/Flextrafik/Documents/Flextrafik_folder_concept_190110_web.pdf
- Nordfyns kommune: <https://www.nordfynskommune.dk/Om-Kommunen/Aktuelt/KANT>
- Nørgaard, Helle m.fl. 2010: *Tilflyttere til yderområder: forandring, integration og strategier*. Statens Byggeforskningsinstitut
- Odsherred Kommune 2013: *Detailhandelsanalyse*
- Oxford Research 2014: *Til- og fraflytningsanalyse. Motiver for til- og fraflytning på Lolland-Falster*
- Politiken 10/3 2015: <http://politiken.dk/oekonomi/bolig/ECE2579810/pensionister-forvandler-odsherred-til-vaekstkommune/>
- Politiken 10/2 2015: <http://politiken.dk/oekonomi/dkoekonomi/ECE2540960/udkantskommuner-dropper-unge-og-satser-paa-seniorer/>
- Regeringen, KL, Danske Regioner 2013: *Digital velfærd – en lettere hverdag*

- Struer Kommune 2011: Udviklingsstrategi: Tæt på mennesker, teknologi og natur.
- Sørensen, Jens Fyhn Lykke og Gunnar Lind Haase Svendsen 2014: *Borgernes holdninger til landdistrikternes image og udvikling*. Center for Landdistriktsforskning, Syddansk Universitet.
- Yderområder på forkant: <http://www.paaforkant.dk/om>
- Yderområder på forkant: <http://www.paaforkant.dk/projekter/odsherred-kommune>
- Yderområder på forkant: <http://www.paaforkant.dk/projekter/nordfyns-kommune>
- Yderområder på forkant: <http://www.paaforkant.dk/projekter/bornholms-regionskommune>
- Yderområder på forkant: <http://www.paaforkant.dk/projekter/lemvig-kommune>
- Yderområder på forkant: <http://www.paaforkant.dk/projekter/struer-kommune>
- Varde kommune: <http://www.vardekommune.dk/Borger/Flyt-til-Varde/Velkomstambassadere.aspx>
- Ældre Sagen: *Fremtidsstudie 2010* (<http://www.aeldresagen.dk/aeldresagen-mener/fremtidsstudie/Sider/Indledning.aspx>)
- Ærø, Thorkild 2002: *Boligpræferencer, boligvalg og livsstil. By og Byg*. Statens Byggeforskningsinstitut
- Ærø, Thorkild m.fl. 2005: *Bosætning i Yderområder*. Statens Byggeforskningsinstitut
- Økonomi- og Indenrigsministeriet 2014: *Familiernes økonomi: fordeling, fattigdom og incitamenter*

Bilag 2: Interviewguides

5.6 Spørgeguide: Det kommunale embedsværk

Tema	Spørgsmål
Introduktion	[Lidt om baggrunden for undersøgelsen og DAMVAD] Vi er i analysehuset DAMVAD ved at gå i gang med en analyse om aktive seniorers tilflytning til Yderområderne, og vi synes, at XX Kommune ser ud som en interessant "case". Vi er interesserede i få viden om, hvad der får seniorer til at flytte til kommunen, herunder drivkræfter og barrierer og betydningen af flytningen for kommunen. Vi planlægger i den forbindelse at gennemføre interviews med seniorer, der er tilflyttet kommunen, repræsentanter fra det lokale embedsværk, handelsliv og foreningsliv.
Indledende spørgsmål om informanten	<i>Baggrundsspørgsmål</i> Hvilken jobposition har du i kommunen? Tilknytning til bosætning?
Kommunens politik/strategi for tiltrækning af seniorer	- Prøv at sætte et par ord på XX-Kommunes ældrestrategi/politik? (I hvilken grad er der fokus på at tiltrække ressourcestærke ældre? Hvornår indført og hvorfor. Erfaringer?) - Hvem samarbejder I med i kommunen for at tiltrække (ressourcestærke) seniorer? A) Det lokale foreningsliv? Hvilke og hvordan? B) Lokale kulturtilbud? Hvilke og hvordan? C) Lokale butikker/forretninger? (Handelslivet) - Har I nogle tal på udviklingen i antallet af ressourcestærke seniorer i kommunen? (Hvis det giver mening: I hvilken grad tror du det skyldes strategien/politikken?)
Seniorers motivation for tilflytning (drivkræfter/barrierer) (Hvad er afgørende for ressourcestærke seniorers flyttemønstre?)	- Overordnet: Hvad mener du er afgørende for, at ressourcestærke seniorer flytter til XX-Kommune? <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. gruppe af drivkraft/barrierer</i> - I hvor høj grad oplever du at seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i følgende forhold: A) <u>Økonomiske</u> forhold? (fx billigere bolig) B) <u>Personlige</u> forhold? (fx relation til området som barndomsbolig/sommerhus mv.) C) <u>Andet?</u> ("Strukturelle") (fx tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet) <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. bosted vs. bolig</i> - I hvor høj grad oplever du, at seniorers tilflytning begrundes i: A) <u>Bosted</u> a. Ønske om ændrede eller forbedrede omgivelser eller for at ændre livsstil fx kommunens landlige omgivelser tæt på natur og mindre lokalsamfund) b. Ønsker om at vende tilbage til det sted, hvor man voksede op, eller til andre steder man er knyttet til. B) <u>Bolig</u> (fx billigere bolig, typen af bolig er svær at finde i storbyen fx stråtagshus) a. Ønske om ændrede eller forbedrede boligmuligheder b. Ønsker om billigere bolig [den såkaldte 'income-transfer' hypotese] - Er der særlige <u>fordele ved at være yderområde</u> ift. tiltrækning af seniorer? Hvad? Ulemper?
Konsekvenser af seniorers tilflytning	- Overordnet: Hvad er konsekvenserne for kommunen af (evt.) øget tilflytning af ressourcestærke seniorer? Er der nogen negative konsekvenser? A) Hvilke økonomiske konsekvenser er der? a. Hvilke konsekvenser har en seniorbosætning i kommunen for <u>beskæftigelse</u> i serviceerhvervene, daglig varehandel og kulturliv?

	B) Hvilke konsekvenser har en seniorbosætning i kommunen for udvikling af lokalsamfundet (netværk, frivillighed, beboerdemokrati, foreningsliv mv.)? Hvad er det bedste <u>råd</u> du/I kan give til andre kommuner, der ønsker at tiltrække/fastholde aktive seniorer?
Afslutning	Har du nogle spørgsmål? – eller er der noget du gerne vil uddybe?
Andre informanter? Oplysninger om kommunens strategi/politik	- Kan du anbefale organisationer/foreninger/personer vi kan tale med i flg. tre grupper? - Seniorer? - Foreningsliv? - Handelsliv? - Andre relevante oplysninger om kommunens strategi/politik?

5.7 Spørgeguide: Seniorer i yderområder (tilflyttere)

Tema	Spørgsmål
Introduktion	[Lidt om baggrunden for undersøgelsen og DAMVAD] Vi er i analysehuset DAMVAD ved at gå i gang med en analyse om aktive seniorers tilflytning til Yderområderne, og vi synes, at XX-Kommune ser ud som en interessant "case". Vi er interesserede i få viden om, hvad der får seniorer til at flytte til kommunen, herunder drivkræfter og barrierer. Vi planlægger i den forbindelse at gennemføre interviews med seniorer, der er tilflyttet kommunen.
Indledende spørgsmål om informanten	<i>Baggrundsspørgsmål</i> - Hvad hedder du? - Hvor gammel er du? - Hvad er din seneste uddannelse? - Er du i arbejde? – hvis ja, hvad er dit job? - Hvor mange bor der her i husstanden? - Har du en samlever? <i>Baggrunden for flytning</i> - Hvor lang tid har du boet i XX-Kommune (tilflytterkommune)? - Hvor boede du før (fraflytterkommune)? - Har du hele tiden boet samme sted i XX-Kommune?
Motivation for tilflytning (drivkræfter/barrierer) (Hvad er afgørende for ressourcesterke seniorers flyttemønstre?)	<i>Overordnet:</i> Hvorfor flyttede du til XX-Kommune? <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. gruppe af drivkraft/barrierer</i> - I hvor høj grad var dit valg om tilflytning begrundet i følgende forhold: - Økonomiske forhold? (fx billigere bolig) - Personlige forhold? (fx relation til området som barndomsbolig/sommerhus mv.) - Andet? ("Strukturelle") (fx tilbagemækning fra arbejdsmarkedet) <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. bosted vs. bolig</i> - I hvor høj grad var dit valg om tilflytning begrundet i: <u>Bosted</u>, dvs. område - Ønske om ændrede eller forbedrede omgivelser eller for at ændre livsstil fx kommunens landlige omgivelser tæt på natur og mindre lokalsamfund) - Ønsker om at vende tilbage til det sted, hvor man voksede op, eller til andre steder man er knyttet til.

	B) <u>Bolig</u> (fx billigere bolig, typen af bolig er svær at finde storbyen fx stråtagshus) - Ønske om ændrede eller forbedrede boligmuligheder - Ønsker om billigere bolig [den såkaldte 'income-transfer' hypotese]
Modtagelse af tilflytning inkl. for- domme (driv- kræfter/barri- erer)	- Hvordan blev du modtaget, da du flyttede til XX-Kommune? ...af dine naboer/lokale borgere? ...af kommunen? - Kendte du til XX-Kommunes politik/strategi for tiltrækning af seniorer? Hvis ja, havde det betydning for din tilflytning? ...af medarbejderne i de lokale butikker/forretninger? (handelslivet) - Har du oplevet, at nogle af disse personer i XX-Kommune har behandlet dig anderledes/kigget skævt til dig, fordi du er tilflytter? (fordomme) - Hvad er det bedste <u>råd</u> du kan give til andre seniorer, der ønsker at flytte til en kommune i et yderområde?
Tilfredshed med nuværende bopæl og bosted	- Er du tilfreds med at bo i XX-Kommune? (begrund) Hvad er godt/dårligt? - Er du tilfreds med at bo i din nuværende bolig? (begrund) Hvad er godt/dårligt? - Er du glad for dit nærområde? Er du tryk? Hvad er dit forhold til dine naboer? Engagerer du dig i det lokale foreningsliv?
Fremtidige bolig/bostedsønsker	- Overvejer du flytte fra din nuværende bolig? - hvis ja, hvad er så din tidshorisont og hvor kunne du godt tænke dig at bo som ældre (5-10 år)? - Har du nogen konkrete ønsker til en fremtidig bolig (if. til nuværende bolig)? - Beliggenhed: Provinsby/landområde? - Offentlig transport - Indkøbsmuligheder (dagligvarer) - Services og andet (fx sundhedsudbud, bank, kommune/forvaltning, posthus, politi, kulturelle tilbud?) - Udearealer: (ønsker til egen have/fælles arealer, grønne områder/havet?) - Boligens fysiske organisering - værelser, behov, indretning, materialer - evt. betyder det noget om det er nyt byggeri: moderne installationer såsom, køkken bad osv.) - Forhold til naboer: hvilken slags naboer – ligner dig selv eller fx blandet (ung gammel, rige/fattige, danskere/etniske danskere m.m). - Andre særlige behov/krav til næste bolig?
Afslutning	Har du nogle spørgsmål? – eller er der noget du gerne vil uddybe?

5.8 Spørgeguide: Frivillige eller repræsentanter herfor

Tema	Spørgsmål
Introduktion	[Lidt om baggrunden for undersøgelsen og DAMVAD] Vi er i analysehuset DAMVAD ved at gå i gang med en analyse om aktive seniorers tilflytning til Yderområderne, og vi synes, at XX-Kommune ser ud som en interessant "case". Vi er interesserede i få viden om, hvad der får seniorer til at flytte til kommunen samt hvordan frivillige spiller en rolle her. Vi vil gerne tale med dig om, hvilken betydning en øget seniorbosætning har for foreningslivet og hvordan de frivillige organisationer kan være med til at integrere tilflyttere. [Note til interviewer: husk generelt at dreje spørgsmålene ind på, at det skal være ældre tilflyttere]

Indledende spørgsmål om informanten	<i>Baggrundsspørgsmål</i> Hvilken position har du i den frivillige organisation. Har du fx en særlig funktion i forhold til ældre?
Konsekvenser af seniorers tilflytning	- Overordnet: Hvad er konsekvenserne af (evt.) øget tilflytning af ressourcestærke seniorer? Er der nogen negative konsekvenser? - Hvilke konsekvenser har en seniorbosætning i kommunen for udvikling af lokalsamfundet (netværk, frivillighed, beboerdemokrati, foreningsliv mv.)? Har du nogle eksempler? - Hvordan har I i jeres forening været påvirket af seniorbosætningen? - Hvordan kan de frivillige organisationer være med til at integrere tilflytterne? - Hvad er det bedste <u>råd</u> du/I kan give til andre frivillige organisationer, der ønsker at tiltrække/fastholde aktive seniorer?
Seniorers motivation for tilflytning (drivkræfter/barrierer) (Hvad er afgørende for ressourcestærke seniorers flyttemønstre?)	- Overordnet: Hvad mener du er afgørende for, at ressourcestærke seniorer flytter til XX-Kommune? <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. <u>gruppe af drivkraft/barrierer</u></i> - I hvor høj grad oplever du at seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i følgende forhold: A) <u>Økonomiske</u> forhold? (fx billigere bolig) B) <u>Personlige</u> forhold? (fx relation til området som barndomsbolig/sommerhus mv.) C) <u>Andet?</u> ("Strukturelle") (fx tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet) <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. <u>bosted vs. bolig</u></i> - I hvor høj grad oplever du, at seniorers tilflytning begrundes i: A) <u>Bosted</u> a. Ønske om ændrede eller forbedrede omgivelser eller for at ændre livsstil fx kommunens landlige omgivelser tæt på natur og mindre lokalsamfund b. Ønsker om at vende tilbage til det sted, hvor man voksede op, eller til andre steder man er knyttet til. B) <u>Bolig</u> (fx billigere bolig, typen af bolig er svær at finde i storbyen fx stråtagshus) a. Ønske om ændrede eller forbedrede boligmuligheder b. Ønsker om billigere bolig [den såkaldte 'income-transfer' hypotese] - Er der særlige <u>fordele ved at være yderområde</u> ift. tiltrækning af seniorer? Hvad? Ulemper?
Afslutning	Har du nogle spørgsmål? – eller er der noget du gerne vil uddybe?

5.9 Spørgeguide: Repræsentant fra handelslivet

Tema	Spørgsmål
Introduktion	[Lidt om baggrunden for undersøgelsen og DAMVAD] Vi er i analysehuset DAMVAD ved at gå i gang med en analyse om aktive seniorers tilflytning til yderområderne, og vi synes, at XX-Kommune ser ud som en interessant "case". Vi er interesserede i få viden om, hvad der får seniorer til at flytte til kommunen og hvordan handelslivet spiller en rolle her. Vi vil gerne tale med dig om, hvordan du oplever seniorers tilflytning til din kommune og hvilken betydning en øget seniorbosætning har for handelslivet.

	[Note til interviewer: husk generelt at dreje spørgsmålene ind på, at det skal være ældre tilflyttere]
Indledende spørgsmål om informanten	<i>Baggrundsspørgsmål</i> Hvilken position har du?
Konsekvenser af seniorers tilflytning	- Overordnet: Hvad er konsekvenserne af (evt.) øget tilflytning af ressourcestærke seniorer? Er der nogen negative konsekvenser? - Hvilke økonomiske konsekvenser er der? - Hvordan påvirker tilflytningen af ressourcestærke ældre handelslivet/erhvervslivet? - Hvilke konsekvenser har en seniorbosætning i kommunen for <u>beskæftigelse</u> i serviceerhvervene, daglig varehandel og kulturliv? Har du nogen eksempler? - Har tilflytningen af ressourcestærke ældre haft en betydning for din virksomhed?
Seniorers motivation for tilflytning (drivkræfter/barrierer) (Hvad er afgørende for ressourcestærke seniorers flyttemønstre?)	- Overordnet: Hvad mener du er afgørende for, at ressourcestærke seniorer flytter til XX-Kommune? <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. <u>gruppe af drivkraft/barrierer</u></i> - I hvor høj grad oplever du at seniorers valg om tilflytning til kommunen begrundes i følgende forhold: A) <u>Økonomiske</u> forhold? (fx billigere bolig) B) <u>Personlige</u> forhold? (fx relation til området som barndomsbolig/sommerhus mv.) C) Andet? ("Strukturelle") (fx tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet) <i>Underspørgsmål: Drivkraft ift. <u>bosted vs. bolig</u></i> - I hvor høj grad oplever du, at seniorers tilflytning begrundes i: A) <u>Bosted</u> - Ønske om ændrede eller forbedrede omgivelser eller for at ændre livsstil fx kommunens landlige omgivelser tæt på natur og mindre lokalsamfund) - Ønsker om at vende tilbage til det sted, hvor man voksede op, eller til andre steder man er knyttet til. B) <u>Bolig</u> (fx billigere bolig, typen af bolig er svær at finde i storbyen fx stråtagshus) - Ønske om ændrede eller forbedrede boligmuligheder - Ønsker om billigere bolig [den såkaldte 'income-transfer' hypotese] - Er der særlige <u>fordele ved at være yderområde</u> ift. tiltrækning af seniorer? Hvad? Ulemper?
Afslutning	Har du nogle spørgsmål? – eller er der noget du gerne vil uddybe?

Bilag 3 – beregning af kommuners udligningstilskud (bloktilskud)

Det beløb, som en kommune skal betale eller modtage som følge af udligningen, beregnes på baggrund af kommunens forventede indtægter og udgifter.

Ubalancer udlignes på mellem alle landets kommuner, så kommuner med strukturelt overskud betaler en del af overskuddet til dækning af det strukturelle underskud i andre kommuner. Det er dog ikke hele ubalancen som udlignes. I landsudligningen er det 61 pct. af beløbet. Desuden er der yderligere udligning for kommuner, som er særligt hårdt ramt af strukturelle ubalancer.

De forventede udgifter består af fastsatte enhedsbeløb pr. person i forskellige aldersgrupper og med evt. andre særlige behov. Specifikt for ældre er det imidlertid kun kategorien af enlige over 65 år, som giver anledning til at hæve det beregnede udgiftsbehov ud over det aldersbestemte udgiftsbehov, og denne gruppe hæver udgiftsbehovet relativt lidt.

Regneeksemplet nedenfor er derfor alene baseret på det aldersbestemte udgiftsbehov.

BILAGSTABEL 4.1

Regneeksempel for kommunens øgede udligningstilskud ved tilflytning af forskellige typer af ældre

Alder	Nettotilskud (kr.)				Enhedsudgift (kr.)	Beskatningsgrundlag (kr.)			
	25%- fraktil	50%- fraktil	75%- fraktil	90%- fraktil		25%- fraktil	50%- fraktil	75%- fraktil	90%- fraktil
60	(161)	(17.291)	(21.705)	(76.936)	35.790	188.071	335915	374.011	850.694
65	(530)	(16.681)	(17.400)	(35.840)	26.841	137.182	268260	274.091	423.745
70	(1.185)	(13.839)	(18.816)	(31.563)	26.841	136.518	234911	273.612	372.723
75	13.755	2.794	605	(10.606)	52.072	136.762	220004	236.620	321.761
85+	57.315	46.354	44.166	32.954	123.482	136.762	220004	236.620	321.761

Note: Datakilderne for enhedsudgifterne og beskatningsgrundlag anvender aldersintervaller, der ikke direkte forenelige med den anvendt i tabellen. Fx samler indkomststatistikken samtlige ældre over 74 år i en gruppe. Tilsvarende er enhedsudgifter opdelt, således at 65-årige og 70-årige er i samme aldersinterval.

Kilde: DAMVAD pba. Danmarks Statistik og Social- og Indenrigsministeriet, "Tilskud og udligning for kommuner i 2016".

DAMVAD
ANALYTICS

Havnegade 39
DK-1058 Copenhagen K